

Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalista väkivaltaa lähisuhteessa kokenut uhri?

Eetupekka Kojo

5/2024

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Eetupekka Kojo

Julkaisun nimi: Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalista väkivaltaa lähisuhteessa kokenut uhri?

Opinnäytetyön muoto: tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Psykologi Satu Tiainen & psykologi Kaisa Lankoski

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tutkielmassa selvitetään sitä, kuinka poliisin tulisi toimia ensikohtaamisessa uhrin kanssa, joka on kokenut seksuaalista väkivaltaa lähisuhteessaan. Tutkielmassa tutkitaan toimintatapoja, miten poliisin tulisi valmistautua tilanteeseen sekä kuinka heidän tulisi kohdella uhria kohtaamisessa. Lisäksi tutkielmassa otetaan kantaa siihen, millaista apua uhrille tulisi tarjota kohtaamisen jälkeen. Tarkastelun kohteena ovat aikuisten väliset lähisuhteet ja heidän välinen seksuaaliväkivalta. Tutkielma tehtiin kenttäpoliisin näkökulmasta.

Tämä tutkielma tehtiin laadullisin menetelmin ja siihen kerättiin aineisto haastattelemalla kolmea seksuaaliväkivallan uhrien kanssa töitä tekevää ammattilaista. Heistä yksi oli poliisi ja kaksi terveydenhuollon ammattilaista. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ja niiden tulokset analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Tutkimustuloksina ilmeni, että lähisuhteiden vaikutukset seksuaaliväkivaltaan ilmenevät uhrin pitkäaikaisena alistamisena. Poliisin tulisi, edellä mainitun lisäksi, ottaa huomioon uhrin inhimillinen ja ammattimainen kohtaaminen, avoin suhtautuminen uhrin kertomaan ja käytökseen sekä avun tarjoamisen poliisilähtöisyys. Poliisin ulkoisilla ominaisuuksilla ei ole kohtaamisen kannalta niin suurta merkitystä kuin voisi kuvitella. Uhrin kannalta tärkeämpää olisi, että poliisi kohtaisi heidät inhimillisesti ja kuuntelisi heidän kertomansa. Poliisi on myös henkilö, jonka käytös ja suhtautuminen tilanteeseen vaikuttavat eniten kohtaamisen onnistumiseen.

Sivumäärä: 33

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 5/2024

Avainsanat: Seksuaaliväkivalta, lähisuhteet, uhri, kohtaaminen, poliisi, laadullinen tutkimus

ABSTRACT

Author: Eetupekka Kojo

Title of publication: Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalista väkivaltaa läheisyydessä kokenut uhri?

Type of thesis: Research-based thesis

Publicity: Public

Supervisors: Psychologist Satu Tiainen & psychologist Kaisa Lankoski

Degree: Bachelor of police services

Subject of the study is how the police should act in the initial encounter with a victim who has experienced sexual violence in their close relationship. The study examines the procedures on how the police should prepare for the situation and how they should treat the victim during the encounter. Study also addresses the type of assistance that should be offered to the victim after the encounter. The focus is on intimate relationships between adults and sexual violence within them. The thesis was conducted from the perspective of field police officers.

This study was conducted using qualitative methods, and data was collected by interviewing three professionals working with sexual violence victims. One of them was a police officer, and the other two were healthcare professionals. The interviews were conducted as thematic interviews, and their results were analyzed using content analysis based on the collected data.

The findings revealed that the effects of intimate relationships on sexual violence as long-term repression. Police should also consider the humane and professional encounter with the victim, maintain an open approach to the victim's narrative and behavior, and offer assistance with a police focus. The external characteristics of the police do not have as significant an impact on the encounter as one might think. It would be more important for the victim if the police approached them with humanity. The police officer is an individual whose behavior and attitude towards the situation have the most impact on encounter.

Pages: 33

Month and year of review: 5/2024

Keywords: Sexual violence, close relationships, victim, encounter, police, qualitative research

SISÄLLYS

1 Johdanto.....	1
2 Seksuaaliväkivalta	2
2.1 Seksuaaliväkivalta ennen	4
2.2 Nykytila.....	5
2.3 Seksuaaliväkivalta läheisyydessä	6
2.4 Seksuaaliväkivaltaa kokeneen uhrin kohtaaminen.....	7
2.4.1 Uhrin käyttäytyminen.....	8
2.4.2 Poliisin ja uhrin kohtaaminen.....	9
2.5 Uhrin auttaminen	10
3 Tutkimusmenetelmä ja toteutus	11
3.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	11
3.1.1 Raja- ja viitekehys	12
3.2 Laadullinen tutkimus.....	13
3.2.1 Haastattelu.....	14
3.2.2 Analyysimenetelmä	15
3.3 Tutkimusetiikka.....	17
4 Haastattelujen tulokset.....	17
4.1 Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalista väkivaltaa kokenut henkilö?	18
4.2 Mitä vaikutuksia läheisyydessä on seksuaaliväkivaltaan?	20
4.3 Mitkä asiat uhrissa tai muissa vallitsevissa olosuhteissa voivat viitata hänen kokemaan seksuaaliseen väkivaltaan?	23
4.4 Mitkä ovat toimet uhrin tukemiseksi ensikohtaamisen jälkeen?.....	24
5 Pohdinta	26
5.1 Tulokset.....	26
5.2 Tutkimusprosessi.....	31
5.3 Jatkotutkimustarpeet	33
5.4 Lopuksi.....	33
LÄHTEET	34
LIITE 1: Saatekirje	37
LIITE 2: Haastattelupohja	38

1 JOHDANTO

Kodin pitäisi olla ihmisen turvasatama. Paikka, missä ihminen voi kokea olonsa turvallisesti ja missä jokainen voisi ummistaa silmänsä hetkeksi kaikelta pahalta. Jokaisen turvasatamasta voisi kuvitella löytyvän henkilöitä, joihin voi luottaa ja joiden kanssa voi kokea olonsa turvallisesti. Näin ei kuitenkaan aina ole. Oikeastaan, turvattomuus on yleisempää, kuin olisin uskonut. Ylen uutisen mukaan (Joukanen, 2023), väkivaltarikokset tapahtuvat usein myös neljän seinän sisällä, eli ihmisten kodeissa. Vuosittain henkeen ja terveyteen kohdistuneista poliisin tietoon tulleista yli 40 000 rikoksesta yli 7000 liittyy seksuaalirikoksiin.

Kun tapahtuneista rikoksista poliisille ilmoituksen tekevät vain noin 10% uhreista, voidaan vain arvioida, kuinka paljon todellinen uhrien määrä on. Oletettavasti paljon enemmän kuin tilastot meille kertovat. Tutkija Heli Siltalan Ylen uutisessa kertoman mukaan, liian moni lähisuhdeväkivalta tilanne jää selvittämättä ja huomaamatta ja siitä tulisikin kysyä ihmisiltä samaan tyyliin kuin ihmisiltä kysytään mahdollisesta alkoholin käytöstä (Harjumaa, 2023).

Valitsin kyseisen aiheen, koska minua kiinnosti poliisin tapa kohdata seksuaaliväkivallan uhri. Poliisiylijohdajan mukaan (2020) luottamus poliisiin syntyy juurikin kohtaamisissa. Mikä voisi olla parempi hetki osoittaa olevansa luottamuksen arvoinen poliisi, kuin traumaattisen kokemuksen hetkellä koettu oikeanlainen kohtaaminen.

Mediassa on myös uutisoitu seksuaalirikosten kasvavasta määrästä (Tilastokeskus, 2024). Harjoittelun aikana olen kohdannut jonkin verran lähisuhdeväkivalta tapauksia ja usein uhrin kohtaamisessa kiinnitetään huomiota vain näkyviin vammoihin ja siihen, mitä uhri ns. akuutissa tilanteessa partiolle kertoo. Oma näkemykseni on, että uhrilta olisi tärkeää aiemmin mainitun lisäksi selvittää, onko hän kohdannut lähisuhteessa muunlaista väkivaltaa. Seksuaalinen väkivalta voidaan käsittää eräänlaisena ”tabuna”, etenkin lähisuhteissa, minkä takia asiaa on erityisen tärkeää tarkastella. Seksuaalinen väkivalta voidaan kokea myös muuta fyysistä väkivaltaa vahingollisempana. Tästä syystä poliisin tulisi olla aktiivinen selvittämään tämän tyyppisen väkivallan mahdollisuus lähisuhdeväkivallan osana.

Opinnäytetyössäni tarkastellaan seksuaaliväkivallan lisäksi paljon media huomiota saanutta lähisuhdeväkivaltaa. Myös lähisuhteissa tapahtuvista seksuaalirikoksista on alettu puhumaan entistä enemmän. Esimerkiksi tilastokeskuksen julkaisemassa artikkelissa (2023) kerrotaan, kuinka iso osa naisten parisuhteessa koetusta väkivallasta on seksuaaliväkivaltaa. Aihe voidaan kokea vaikeana lähestyä, koska lähisuhteet sekä seksuaalisuus ovat usealle ihmiselle hyvin intiimi ja arka asia (Launis ym., 2018).

Lähisuhdeväkivaltaa kokee iso osa suomalaisesta väestöstä: Noin joka kolmas naisista ja joka kuudes miehistä kertoo kokeneensa väkivaltaa parisuhteessa (Joukanen, 2023). Kun tähän lisätään kaikki muut lähisuhteessa väkivaltaa kokeneet, jotka eivät kerro kokemuksistaan, voidaan todeta, että huomattava osa suomalaisista kokee elämänsä aikana lähisuhdeväkivaltaa. Vaikka iso osa suomalaisista kokee väkivaltaa lähisuhteissa, niistä ilmoitetaan poliisille hyvin harvoin. Useasti parisuhteessa väkivaltaa kokeneista poliisille tapahtumista on kertonut vain 10 % naisista ja 4% miehistä (Pietiläinen ym. 2022, 15). Jos poliisille ei kerrota koetusta lähisuhdeväkivallasta, kuinka hyvin poliisi pystyy ylipäättään selvittämään lähisuhteissa tapahtuneita rikoksia ja erityisesti selvittämään, onko väkivaltaan sisältynyt seksuaalista väkivaltaa?

Viranomaisen kohtaamisella on iso merkitys rikoksen uhrille. Perusta koko rikosprosessin onnistumiselle voidaan luoda pelkästään hyvällä ensikohtaamisella viranomaisen ja uhrin välillä. Ei tietenkään tule väheksyä uhrin kohtaamista ensikohtaamisen jälkeenkään, mutta ensikohtaamisella voidaan pelastaa paljon tulevaisuutta ajatellen. Rikosprosessiin lähteminen voi olla uhrille hyvin raskasta useista syistä, mikä korostaa entisestään alussa luotua hyvää ja oikeanlaista vuorovaikutusta uhrin ja viranomaisen välillä. Uhri voi joutua avaamaan kokemuksiaan viranomaiselle hyvin henkilökohtaisella tasolla ja rikosprosessin aikana tämä voi toistua useasti. (Åberg 2021.) On siis tärkeää, että viranomainen osaa kohdata uhrin epäillyn rikoksen vaatimalla tavalla.

2 SEKSUAALIVÄKIVALTA

Kun väkivaltaan liitetään seksuaalisuus, tulee väkivallasta henkilökohtaisempaa sekä loukkaavampaa. Kirjaan, Tästä saa puhua – Seksuaalista väkivaltaa suomessa (2018), haastateltu seksuaaliväkivallan uhri kertoo, kuinka on aivan eri asia, jos toinen ihminen vain lyö toista turpaan, kun taas seksuaalisesta väkivallasta tulee ihan eri tavalla likainen olo. Tämä kiteyttää eron seksuaaliväkivallan ja muun fyysisen väkivallan välillä.

Seksuaaliväkivalta on toisen henkilön seksuaalisen koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden tahallista loukkaamista. Käsite pitää myös sisällään toisen seksuaalisuutta loukkaavat puheet ja teot, mitkä eivät täytä rikoslain (RL 39/1889) 20 luvun rikosten tunnusmerkistöjä. Lähtökohtana seksuaaliväkivallan toteutumiselle voidaan pitää uhrin kokemustaan siitä, onko hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttansa tilanteessa loukattu vai ei. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2023.) Seksuaaliväkivalta on yksi lähisuhdeväkivallan muodoista ja seksuaaliväkivaltaan voi liittyä muuta fyysistä väkivaltaa sekä myös henkistä väkivaltaa (Nurmo, 2023, 115-116).

Seksuaaliväkivalta ei edellytä lainkaan fyysisen väkivallan käyttöä, koska itse seksuaalinen teko tai sukupuoliyhteys pakottamalla tai ilman toisen suostumusta on jo väkivaltaa uhria kohtaan (Ter-

veyskylä). Seksuaalinen väkivalta aiheuttaa uhrille henkistä kärsimystä ja sillä voi olla kauaskantoiset seuraukset. Ne voivat olla moninaisia ja niihin usein tarvitaan moniammatillista apua. Uhri voi kärsiä esimerkiksi traumaperäisestä stressihäiriöstä sekä itsetuhoisuudesta. Päihteiden runsas käyttö on myös yleistä, jolloin uhri käyttää päihteitä apuna selvitä kärsimyksestä. Seksuaalisen väkivallan aiheuttaman henkisen kärsimyksen lisäksi uhri voi joutua kokemaan pelkoa mahdollisista sukupuolitaudeista sekä tahdonvastaisesta raskaudesta. Kaiken lisäksi uhrille voi koitua tapahtuneesta sosiaalisia ongelmia, kuten parisuhteen tai perhesuhteiden vaikeutumista sekä työkyvyn heikentymistä. (Hakkarainen ym., 2017.) Seksuaaliväkivallan fyysiset vammat ilmenevät poliisille usein vasta erikseen toimitetussa lääkärin lausunnossa (Liimatainen & Rantaeskola, 2022, 15).

Seksuaaliväkivalta ei välttämättä täytä seksuaalirikoksen tunnusmerkistöä. Seksuaalirikoksilla tarkoitetaan Suomen rikoslain (39/1889) 20 luvun sisältämiä tekoja. Keskeinen yhtäläisyys kaikilla seksuaalirikoksilla on, että ne loukkaavat jollain asteella yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Toinen yhtäläisyys on seksuaalirikosten suostumusperusteisuus. Suostumuksella tarkoitetaan osapuolten yhteistä ymmärrystä siitä, tapahtuuko RL 20:23§:n mukainen sukupuoliyhteys tai seksuaalinen teko vapaaehtoisesti (Ojala, 2022, 6). Seksuaalirikos on siis rikoslain rikokseksi määrittelemä teko, kun taas seksuaaliväkivalta määrittyy uhrin kokemuksen mukaan. Seksuaalirikoksissa on vain yksi rikos, mikä ei ole virallisen syytteen alainen rikos, seksuaalinen ahdistelu (RL 20:6§). Rikoslaki ei ole määrittänyt sitä yleisen syytteen alaiseksi tapauksissa, kun teko tapahtuu lähisuhteessa. Esimerkiksi RL 21:7§:n mukainen lievä pahoinpitely on asianomistaja rikos, mutta jos se tapahtuu lähisuhteessa olevien henkilöiden välillä, muuttuu se yleisen syytteen alaiseksi rikokseksi.

Seksuaaliväkivallan syitä voi olla monia, mutta yhtenä merkittävänä syynä koetaan vallankäyttö. Tyypillisesti taustatekijät seksuaaliväkivallassa eivät liity seksuaalisten tarpeiden täyttymiseen. Tekojen taustalla voi olla esimerkiksi vihaa, läheisyyden kaipuuta tai sadismia. (Virta & Ylikomi, 2008, 147, viitattu teoksessa Maaranen, 2024.) Ominaista seksuaaliväkivallalle vallankäytön yhteydessä on, että uhri alistetaan tekijän tarpeiden mukaan toiminnalle, mihin uhri ei ole suostunut. Kun uhri on alistettu ja on tekijän vallan väärinkäytön kohteena, voi uhrin olla vaikea kertoa kokemuksistaan ja hänen on helpompi hiljentyä kokemuksistaan. (Virta & Ylikomi, 2008, viitattu teoksessa Natasa, 2014, 2-3.)

Seksuaaliväkivalta on koko yhteiskuntaa koskettava ilmiö, minkä uhriksi joutuminen ei katso ikää, sukupuolta tai muita ominaisuuksia. Vakavinta seksuaaliväkivaltaa kokevat naiset ja tekijänä on useasti mies. Miesten kokemasta seksuaaliväkivallasta saatu tieto on otannaltaan niin pientä, ettei miesten kokeman väkivallan laadusta ole voitu saada varmuutta. Iso osa seksuaaliväkivallasta jää poliisin sekä muiden viranomaisten pimentoon (Attila ym., 2023, 68-70).

2.1 Seksuaaliväkivalta ennen

Suomen vuonna 1889 voimaan tullut rikoslaki on määrittänyt väkivallan tekoja rikollisiksi ihmisten välille, riippumatta siitä, mikä heidän suhteensa on ollut. Samassa myös määritettiin, että yksityisellä paikalla tapahtuvat väkivallanteot eivät ole, nykyisin käytössä olevan määritelmän, eli yleisen syytteen alaisia rikoksia vaan syyte nostettiin vasta, jos asianomistaja sitä vaati. Lähisuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan suhtauduttiin vakavasti, mutta vastuu syytteen nostamisesta jäi kokonaan uhrille. Oikeusoppineilla oli samaisena aikana käsitys siitä, että perheen sisäisten asioiden tuominen julki ei edistänyt kenenkään asemaa ja siksi perheen sisäisestä väkivallastakin tuli lähtökohtaisesti vaieta. Tämä koski myös uhriksi joutunutta. Usein samankaltainen ajattelu sisältyi perheeseen itseensä, missä väkivaltaa koettiin. Perhe-elämän kulissit oli hyvä pitää yllä ja jokaiselle asianosaiselle oli jollakin tavoin häpeällistä olla osana lähisuhdeväkivaltaa. (Lidman, 2015, 133–135.)

Näillä edellä mainituilla rikoslain määrittäyksillä edettiin aina 1970 luvulle saakka, milloin alettiin tunnustaa yksilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta (Lidman, 2015, 137). Vaikka vuonna 1971 rikoslain 20 lukua uudistettiin, jäi sinne edelleen jäänteitä vanhemmasta ajattelutavasta esimerkiksi raiskauksiin liittyen. Edelleenkin avioliiton sisällä ei voinut oikeuden silmissä tapahtua raiskausta. Avioliitossa oleva nainen ei voinut olla siis miehensä uhri raiskauksessa. Raiskauksen uhrina ei myöskään voinut olla mies. Tämä miehiin kohdistuva puute lainsäädännössä koski kaikkia raiskauksia (Ojala, 2022, 72).

Avioliiton sisällä tapahtuvasta raiskauksesta alettiin kuitenkin puhua ympäri Eurooppaa viimeistään 1980 luvulla (Lidman, 2015, 137). Suomen lainsäädäntöön raiskaus avioparin välillä sisältyi vasta 1994 vuoden lakimuutoksessa. Tätä ennen Euroopassa oli annettu julistuksia naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi, mikä lisäsi Suomen velvoitetta muuttaa lainsäädäntöään. Edelleenkin mies ei voinut olla raiskauksen uhri. Tähän tuli muutos vasta vuonna 1999 tullessa seksuaalirikoksia koskeneessa kokonaisuudistuksessa, missä määriteltiin mm, että seksuaalisen itsemääräämisoikeuden kannalta ei ole merkityksellistä, mikä henkilön sukupuoli on. (Ojala, 2022, 73.)

Rikoslaki on pysynyt seksuaalirikosten osalta hyvinkin muuttumattomana aina 1990 luvulla tehtyihin muutoksiin asti, etenkin lähisuhteessa tapahtuvien seksuaalirikosten valossa. Tähän on vaikuttanut aiempi tapa ajatella avioliittoa tietynlaisena pysyväissuostumuksena seksuaalisiin tekoihin (Lidman, 2015, 138). Edellä mainituista voidaan päätellä, että lähisuhteessa esiintyvä seksuaalirikos on lainsäädännöllisesti ajateltuna tuore asia. Sitä on kuitenkin esiintynyt jo paljon ennen lakien säätämistä. Naisten on nähty olevan miehen himojen täyttämistä varten ja avioliiton sisäiseen seksuaaliseen kanssakäyntiin on tullut panostaa, halusi sitä tai ei (Lidman, 2015, 141-142).

2.2 Nykytila

Yhteensä poliisille ilmoitettiin vuonna 2023 7100 seksuaalirikosta. Näistä 1888 oli raiskauksia (Tilastokeskus, 2024). Poliisin arvion mukaan tämä ei kuitenkaan ole koko totuus vaan jo pelkästään raiskauksia voisi olla vuosittain 10 000 tapausta, joista suurin osa jää ilmoittamatta. Seksuaalirikokset ovat lähisuhdeväkivallan jälkeen toiseksi yleisin syy ottaa yhteyttä rikosuhripäivystykseen (Puotiainen, 2024). Seksuaaliväkivalta ei siis edelleenkään tule ilmi läheskään siinä laajuudessa, kuin sitä esiintyy.

Nykyisin seksuaalista väkivaltaa kokee vuosittain Suomessa, eri tutkimuslähteistä riippuen, arviolta 2,8-3% naisista (Ojala, 2023, 7). Usein muun muassa häpeä ja yhteiskunnan asenteet uhria kohtaan saavat useat vaikenemaan kokemastaan. Asenteista kertoo myös se, että 11 % suomalaisista ajattelee, että yhdyntään pakottaminen joissakin tilanteissa on hyväksyttävää. (Hakkarainen ym., 2023.) Naisten kokema väkivalta on usein juuri seksuaaliväkivaltaa tai lähisuhdeväkivaltaa, mikä on pitkittyneempää sekä seurauksiltaan vakavampaa, mitä miesten kokema lähisuhdeväkivalta (Siltala ym., 2023, 13).

Miehet kokevat seksuaalista väkivaltaa naisia huomattavasti vähemmän. Yli 15 vuotta täyttäneistä miehistä 0,5% suomalaismiehistä on kokenut seksuaalista väkivaltaa (Ojala, 2022, 7). Miesten kuitenkin uskotaan joutuvan seksuaaliväkivallan kohteeksi useammin mitä tilastot antavat ymmärtää. Se, miksi miehet eivät kerro kokemuksistaan, johtuu luultavasti siitä, että he häpeävät tapahtunutta, eivätkä ymmärrä, että seksuaaliväkivaltaa kokeneiden auttamistahot ovat myös miehiä varten. (Puotiainen, 2024.) Miehet myös kokevat lähisuhdeväkivaltaa siinä missä naisetkin, mutta kokemukset ovat naisiin verrattuna hyvin erilaisia ja tarkkaa tutkimustietoa väkivallan laadusta miehiä kohtaan ei juurikaan ole kerätty (Siltala ym., 2023, 13). Yleisin miesten kokema väkivalta on miesten toisilleen tekemää, kertaluontoisempaa väkivaltaa, missä tekijä ja uhri voivat olla toisilleen täysin tuntemattomia (Tilastokeskus, 2023).

Seksuaaliväkivalta kohdentuu yleisesti naisiin, mutta täyttä varmuutta tutkimuksilla ei ole saatu siihen, kuinka paljon ja millaista seksuaaliväkivaltaa miehet kokevat. Useissa tutkimuksissa on myös niin sanotusti "heitetty ilmoille" arvioita siitä, mitä todelliset määrät seksuaaliväkivallan kokemuksista voisivat olla. Yhteinen tekijä tutkimuksilla kuitenkin on, että seksuaaliväkivallan koetaan olevan suurempi ongelma, mitä tutkimustulokset antavat ymmärtää.

2.3 Seksuaaliväkivalta lähisuhteessa

Lähisuhdeväkivalta on moninainen väkivallan muoto, mikä pitää sisällään fyysisen ja henkisen väkivallan lisäksi seksuaalista, taloudellista tai kulttuuriin liittyvää väkivaltaa. Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua omaan perheen jäseneen, entiseen puolisoon, seurustelukumppaniin tai muuhun itselle läheiseen henkilöön. Muun kuin seksuaalisen väkivallan seuraukset ovat hyvinkin samanlaisia lähisuhdeväkivallan uhrille. (Siltala ym., 2022, 13.) Kuitenkin muuhun lähisuhdeväkivaltaan verrattuna fyysiset ja psyykkiset seuraukset ovat olleet seksuaaliväkivallan uhrille vakavammat (Attila ym., 2021, 68). Lähisuhdeväkivallan koetaan olevan piilorikollisuutta, mikä tarkoittaa, että suurin osa tapauksista jää ilmoittamatta poliisille tai muille viranomaisille (Fagerlund, 2023, 31; Liimatainen & Rantaeskola, 2022, 9). Miehet ja naiset kokevat lähisuhdeväkivaltaa arviolta yhtä paljon, mutta miehet ilmoittavat heihin kohdistuvasta lähisuhdeväkivallasta naisia huonommin esimerkiksi suojelukseen miesidentiteettiään (Liimatainen & Rantaeskola, 2022, 9-10).

Seksuaalista väkivaltaa voi olla hankala tunnistaa lähisuhteiden sisältä, koska yleisesti ajatellaan, että seksi kuuluu etenkin parisuhteeseen, vaikka toinen osapuoli ei sitä haluaisikaan (Liimatainen & Rantaeskola, 2022, 15). Omista intiimeistä asioista puhuminen voi myös tuntua monesta vaikealta, etenkin jos intiimeihin asioihin liittyvät väkivallan kokemukset. Uhri voi myös kokea olevansa jollain tapaa osasyllinen tapahtumiin esimerkiksi toimimalla joissain tilanteissa väärin tai ärsyttäneensä tekijää niin, että hän on toiminut väkivaltaisesti. (Launis ym., 2018, 23-24.)

Läheisempi tekijä voi herättää uhrissa ulkopuolisen silmiin hyvin oudolta vaikuttavia reaktioita. Tätä voi olla esimerkiksi tekijän puolustelu uhrin toimesta. (Launis ym., 2018, 11.) Uhri voi olla hyvin kiintynyt tekijään ja heidän välillään voi olla pitkältä ajalta hyviä muistoja, mitkä taistelevat seksuaaliväkivallan kokemuksia vastaan (Launis ym., 2018, 23-24). Ulkopuoliset voivat olla vahvasti sitä mieltä, että uhrin tulisi lähteä väkivaltaisesta suhteesta ja tämä voi asettaa painetta uhrille. Suhteen ulkopuolisilla henkilöillä usein jää huomaamatta, että uhri voi joutua tahtomattaan olemaan osa väkivaltaista suhdetta esimerkiksi taloudellisen riippuvuuden tai lasten takia. (Launis ym., 2018, 22.)

Yleisin seksuaaliväkivallan tekijä Suomessa on uhrilleen tuntematon, mutta lähisuhteen toisen osapuolen tekemä seksuaalinen väkivalta tulee yleisyydessä toisena (Attila ym., 2023, 65). Suomalaisista naisista 10% ja miehistä 2% kertoo kohdanneensa nykyisen tai entisen puolisonsa tekemää seksuaalista väkivaltaa. Näissä teoissa yleisin seksuaalisen väkivallan tekotapa on ollut raiskaus. (Attila ym., 2021, 56.) Lähisuhteessa tapahtuneiden seksuaaliväkivallan uhreista n. 50% kertoi saaneensa fyysisiä vammoja, mutta lähisuhteen ulkopuolelle sijoittuvista seksuaaliväkivallan uhreista vain alle 10% kertoi saaneensa fyysisiä vammoja. Koska lähisuhteessa tapahtuneen seksuaaliväkivallan tekemuodoista yleisin on raiskaus, ovat myös fyysiset sekä psyykkiset seuraukset

vakavampia, kuin lähisuhteiden ulkopuolisissa seksuaaliväkivalta tapauksissa, missä yleisimmät tekemuodot ovat raiskausta lievemmat. (Attila ym., 2021, 68-69.)

Seksuaaliväkivalta nivoutuu helposti yhteen muun lähisuhdeväkivallan kanssa. Kun uhri on kokenut lähisuhteessaan seksuaalista väkivaltaa, on hän usein kokenut muuta lähisuhdeväkivaltaa. Uhreista jopa yli 90% on kokenut seksuaalisen väkivallan lisäksi henkistä väkivaltaa ja uhkailua on kokenut lähes 80% uhreista (miehet ja naiset yhteenlaskettuna 78% uhreista). Ainoa seksuaaliväkivaltaa lähisuhteessa kokeneiden miesten ja naisten välinen suurempi ero on fyysisen väkivallan kokemuksissa. Naiset ovat kokeneet tätä 11% miehiä enemmän. (Attila ym., 2023, 66.)

2.4 Seksuaaliväkivaltaa kokeneen uhrin kohtaaminen

Usein seksuaaliväkivallan kokemukset jäävät kertomatta poliisille tai muulle auttavalle taholle. Uhri voi kokea todella suurta häpeää, pelkoa tapahtumistaan ja voi kokea joutuvansa jonkinlaisen aseenteellisen ajattelun kohteeksi, jolloin uhrista voi tuntua helpommalta vaieta. Oikeanlainen kohtaaminen ammattilaisten kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa voi edesauttaa uhrin tilannetta positiivisella tavalla. Empaattinen käytös sekä uhrin tosiasiallinen kuuntelu ja läsnä oleminen ovat tärkeimpiä asioita, mitä ammattilaisen tulisi ottaa huomioon kohtaamisessa. Välinpitämättömällä ja vähättelevällä kohtaamisella uhrille voidaan aiheuttaa pahimmillaan lisää henkistä kärsimystä. (Hakkarainen, 2017). Hyvällä ensikohtaamisella voidaan myös varmistaa koko rikosprosessin onnistuminen (Åberg, 2021).

Uhri voi joutua kertomaan kokemastaan väkivallasta usealle eri ammattilaiselle, joka voi heikentää uhrin motivaatiota asian käsittelyyn. Asiaa käsittelevälle ammattilaiselle voi myös tulla tunne, ettei hän pysty auttamaan uhria ja tästä syystä hänet olisi hyvä siirtää ammattilaiselle, joka uhrille olisi hyödyksi. On kuitenkin todettu, että uhrin vaatimukset ammattilaiselta eivät ole suuria ja eniten he kaipaavat ammattilaisen läsnäoloa, myötätuntoista ja neutraalia suhtautumista tilanteeseen ilman voimakasta reagoitua sekä asioiden selvittämistä yhdessä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ammattilainen ottaa yhteyttä eri avustusjärjestöihin uhrin puolesta. (Mannoja, 2022, 23.)

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille on luotu seksuaaliterapiaan liittyvä PLISSIT-malli, joka antaa asiakkaalle mahdollisuuden kertoa mm. seksuaalisuuteensa liittyvistä ongelmista vapaasti. Tämä pitää sisällään seksuaaliväkivallan kokemukset. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ovat asiakasta kohtaan avoimia ja hyväksyviä asiakkaan seksuaalisuudesta tai muista ominaisuuksista riippumatta. Malli pitää sisällään toki muutakin seksuaaliterapiaan sisältyvää, syvemmän osaamisen vaativaa toimintaa, mutta mallissa edellä mainittu toimintatapa on tapaamisten lähtökohta ja sovellettavissa ilman seksuaaliterapian koulutusta. Olennaista on, että kysymyksiä aseteltaessa, ei luo-

da minkäänlaisia ennakko-oletuksia tai asenteita asiakkaan seksuaalisuudesta tai muista henkilökohtaisista ominaisuuksista. Mallin toteuttaminen vaatii ammattilaiselta rohkeutta ottaa asiakkaan seksuaalisuus puheeksi, mutta näin asiakas voidaan saada puhumaan paremmin itselleen herkäs- tä asiasta. (Vuola, 2003.)

Kohtaamisen jälkeen on tärkeää huolehtia omasta hyvinvoinnista ja jaksamisesta. Uhrin kokemukset voivat aiheuttaa ammattilaisessa myötätuntouupumusta sekä sijaistraumatisoitumista. Koulut- tautuminen sekä kohtaamistilanteiden läpikäyminen ovat tärkeitä työkaluja ammattilaiselle. Tilan- teen läpikäymisessä on kuitenkin muistettava, että ammattilaista koskee vaitiolovelvollisuus. (Ter- veyden ja hyvinvoinninlaitos, 2023.)

2.4.1 Uhrin käyttäytyminen

Iltsanomien uutisen (2022) mukaan, lautamiehet olivat äänestäneet käräjäoikeuden tuomarin nä- kemyksen vastaisesti ”yleiseen elämän kokemukseen perustuen” raiskaus oikeudenkäynnissä. Ta- pauksessa kynnyskysymykseksi nousi se, voiko raiskauksen uhriksi joutunut todella osallistua tv- ohjelman kuvauksiin muutama kuukausi siitä, kun hän on tullut raiskatuksi. Tuomari oli sitä mieltä, että pystyy, mutta lautamiehet olivat eri mieltä ja äänestivät tuomaria vastaan. Näin ollen syytteet tapauksessa hylättiin.

Me Naiset julkaisi uutisen (2022) tapaukseen liittyen. Aiheena oli, voiko seksuaalirikoksen uhrin käytöksestä todella tehdä havaintoja siitä, mitä hän on kokenut. Asiantuntijana uutiseen haastateltu oikeuspsykologi Pia Puolakan mukaan henkilön käytöksestä ei voi päätellä, onko joku seksuaaliri- koksen uhri vai ei, vaan jokaisen reaktiot ovat yksilöllisiä ja ne voivat erota toisistaan huomattavas- ti.

Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan, poliisit ja syyttäjät olivat hyvinkin asennoituneita siitä, että uhri käyttäytyy tietyllä tavalla tietyissä tilanteissa. Esimerkiksi raiskauksen uhrin ajateltiin ilmaise- van tunteitansa selkeästi sekä olevan tapahtuneesta järkyttynyt. (Ask, 2009, 13.) Samassa tutki- muksessa viitattiin kuitenkin siihen, että jo aiemmin tutkitun tiedon mukaisesti uhrin käytös voi olla raiskaus tapauksissa monenlaista, esimerkiksi hillittyä tai ulospäinsuuntautuvaa, joka voi näkyä uh- rin itkuisuutena tai muuna vastaavana käytöksenä (Ask, 2009, 3). Leena-Kaisa Åbergin artikkelissa (2018) hän viittaa edellä mainittuun tutkimukseen ja kertoo, että ideaalin uhrin käsite on olemassa ja olisi syytä pohtia, miten stereotypiat uhrin käytöksestä voivat vaikuttaa hänen oikeusturvaansa. Stereotypioita on sekä valtaväestön keskuudessa, mutta myös uhrin oikeusturvan kannalta merkit- tävillä henkilöillä, kuten poliiseilla. Stereotypiat eivät kuitenkaan Åbergin mukaan ole totta vaan to- dellisuus on paljon monimuotoisempaa.

2.4.2 Poliisin ja uhrin kohtaaminen

Jo johdannossa viitattuun poliisiylijohtaja Kolehmaisen blogitekstiin kiteytyy hyvin poliisin kohtaamisen merkitys; sillä luodaan ja ansaitaan luottamus poliisin ja kansalaisten välille. Kolehmaisen mukaan poliisin tulisi pyrkiä, tilanteesta riippumatta, kohtaamaan ihmiset mahdollisimman palveluhenkisesti, oikeudenmukaisesti, tehokkaasti ja poliisin arvolle sopivalla tavalla. Hän toteaa myös, että poliisin vuorovaikutustaidot ovat poliisin työkaluista päällimmäisenä. (Kolehmainen, 2020.)

Poliisin kertomalla ja kohtaamisella voi olla suuri merkitys uhrin jatkoavun saannin kanssa. Poliisin auktoriteetti ja sana painavat paljon siinä, miten uhriin suhtaudutaan jatkoavun piirissä. Uhria kohdatessa poliisin tulee ottaa asiakkaan huoli ja kokemukset tosissaan. (Huhta, 2021, 43-44.) Kokemukset ovat monelle raskaita ja uhrit toivovatkin poliisin suhtautuvan heidän hätäänsä asiaan kuu-luvalla tavalla (Yli-Räisänen, 2019, 10). Kokemuksia eri uhrien välillä ei tule vertailla, vaan uhrit tulee kohdata yksilöinä (Huhta, 2021, 43-44).

Viranomaisen tulee asemansa puolesta toimia kohtaamistilanteessa objektiivisesti, mutta kysymyksen asettelulla tulisi välttää lisäämstä syyllisyyden tunnetta, mitä uhri tapahtumista mahdollisesti jo tuntee. Rikosprosessi kokonaisuudessaan voi myös olla uhrille hyvin raskas ja uhri voi kokea, että vaikka hänen kuului saada prosessin kautta apua, alkaa se kääntyä häntä vastaan. Arvostavalla kohtaamisella myös jatkossa, voidaan varmistaa, että uhri kokee tulleen kuulluksi ja kokemus rikosprosessista on myönteisempi (Åberg, 2021.)

Poliisille on luotu malli kohdata seksuaalirikoksen uhri Senjan(Sensitiivisyysmalli juridiikan ammattilaisille) toimesta. Malli on 5 kohtainen ja sitä ei ole suoraan kohdennettu kenttätössä tai tutkinnassa työskenteleville poliiseille. Kohdissa painotetaan rikosprosessin läpikäyntiä uhrille, uhrin mahdollisia vaikeuksia käyttää oikeanlaisia sanoja kuvaamaan tapahtumia sekä, että poliisin tulisi selvittää millaista väkivaltaa uhri on kohdannut. (Vilkki & Sorsa, 2018). Mallissa ei kuitenkaan käydä läpi sitä, kuinka poliisin tulisi aloittaa keskustelu uhrin kanssa ja millainen poliisin käytös tulisi olla.

Poliisikoulutuksessa ei käyty seksuaaliväkivallan uhrin kohtaamista lainkaan, muuta kuin yksittäisissä lauseissa muun koulutuksen ohessa. Asiakkaiden kohtaamistilanteita harjoiteltiin muutenkin vähän. Tämän suuntaisesti ovat todenneet myös Huhdan tutkimukseen vastanneet poliisit, jotka kertoivat omasta poliisikoulutuksestaan asiakkaiden kohtaamiseen liittyen. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että he eivät saaneet poliisikoulutuksessa riittäviä valmiuksia työssä tuleviin kohtaamistilanteisiin (Huhta, 2021, 41).

2.5 Uhrin auttaminen

Suomessa on erilaisia rikoksen uhrille tarkoitettuja järjestöjä sekä toimijoita, jotka tarjoavat avustusta uhrin kokemusten, sukupuolen, iän tai muun ominaisuuden perusteella. Kaikille rikosten uhreille tarkoitettu rikosuhripäivystys tarjoaa apuaan kaikille uhrin ominaisuuksiin katsomatta. Poliisin koetaan olevan se viranomaisena, joka tarvittaessa kokoaa uhrin tarvitseman avun hänelle, eli ottaa yhteyttä muihin auttaviin tahoihin (Huhta, 2021, 43-44).

Esitutkintalaki (ETL 22.7.2011/805) 4 luvun 10§ määrittää asianosaisten oikeudesta avustajaan esitutkinnassa. Edellä mainitun lain kohdan 3 momentti säättää sen, että tietyissä rikosasioissa asianomistajalle (eli seksuaalirikostapauksissa uhrille) voidaan määrätä valtion kustantama oikeudenkäyntiavustaja. Nämä tietyt rikostyytit on määritelty laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689). Tämän lain 2 luvun 1a§ kertoo seuraavaa:

”Tuomioistuim voi määrätä asianomistajalle oikeudenkäyntiavustajan esitutkintaa ja, silloin kun asianomistajalla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, oikeudenkäyntiä varten:

1) rikoslain (39/1889) 20 luvussa tarkoitetussa seksuaalirikosta koskevassa asiassa, jollei sitä erityisestä syystä pidetä tarpeettomana”

Eli seksuaaliväkivallan uhrilla on mahdollisuus valtion maksamaan oikeudenkäyntiavustajaan, joka ajaa uhrin asiaa eteenpäin esitutkinnassa sekä mahdollisesti tuomioistuim käsittelyssä. ETL 4:10.3:n mukaisesti esitutkintaviranomaisen, eli tässä tapauksessa poliisin, täytyy tiedustella rikoksen laatu, asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet huomioon ottaen haluaisiko asianomistaja, että hänen yhteystietonsa välitettäisiin asianomistajan tukipalveluja tarjoavalle palvelulle. Laki määrittää vielä, että asianomistajan näin halutessa, yhteystiedot on välitettävä viivytyksettä.

Poliisille tulee siis lain velvoite uhrin jatkoavun hankkimisessa, vaikka sitä ei suoraan laissa näillä sanoilla ole kirjattu. Ilmaisen oikeudenkäyntiavustajasta esitutkinta vaiheessa tulisi kertoa jo kohtaamisvaiheessa, koska sen voi olettaa helpottavan uhrin lähtemistä mukaan esitutkintaprosessiin. Näin uhri voisi tietää jo alkuvaiheessa, ettei tule olemaan esitutkinnassa yksin. Tämä on ilmaistu myös poliisihallituksen ohjeessa (2020), missä on yksinkertaistetusti kerrottu, mitkä ovat uhrin oikeudet lähisuhdeväkivalta tapauksissa ja kuinka poliisin tulisi ne uhrille ilmaista.

Aiemmin mainittuja tukipalveluja suomessa on paljon, mutta ensimmäisessä kappaleessa mainittu rikosuhripäivystys toimii rikoksen uhrien hyväksi, eli heidän palvelunsa eivät ole vain tiettyjen rikosten uhreja varten tai määritetty uhrin ominaisuuksien mukaan. Rikosuhripäivystys kuitenkin erikseen mainitsee tyypillisimpien rikosten uhrien olevan lähisuhdeväkivallan sekä seksuaalirikosten

uhreja. Toiminta on kokonaisuudessaan uhrilta maksutonta sekä heillä on vaitiolovelvollisuus. Rikosuhripäivystys myös korostaa uhrin itsemääräämisoikeutta tukemisessaan (Rikosuhripäivystys).

Seksuaalirikoksen uhri ei välttämättä ole kykenevä itse hakemaan apua ja uhrille koetaankin jäädä liikaa vastuuta avun hakemisesta itselleen. Jos uhria ei niin sanotusti saattaen vaihdeta auttajalta toiselle, voi hän helposti ”pudota palvelujen väliin”. Avun täytyy olla siis hyvin koordinoitua. (Hakkarainen ym. 2017.) Tähän ratkaisuna ovat Seri-tukikeskukset. Suomessa toimii seksuaalirikoksen uhreja varten perustettuja Seri-tukikeskuksia 24 kappaletta ja ne ovat sijoitettuna sairaaloiden tai terveysasemien yhteyteen. Heidän toimintansa tähtää seksuaalirikoksen uhrin avustamiseen. He ottavat oikeustieteellisiä näytteitä, avustavat rikosprosessin käyntiin saamisessa ja tarjoavat muunlaista tukea, kuten traumatukea. Seri-tukikeskukseen voi hakeutua mihin aikaan tahansa ja sinne voi mennä itsenäisesti tai muun viranomaisen avustamana. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2024.) Poliisi voi avustaa uhria suosittelemalla hänelle paikallisen seri-tukikeskuksen palveluja sekä mahdollisesti toimittaa uhrin keskukseen, jos uhri niin haluaa.

Lähisuhteessa kohdattavaan väkivaltaan apuna toimii MARAK-työryhmä eli eri viranomaisista sekä järjestötahoista koostuva työryhmä, joka tekee riskiarviointia ja suunnittelee apua lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai sen uhatta oleville. Tavoitteena on saada väkivalta tai sen uhka loppumaan. Uhri saa MARAK:n kautta apua mahdollisimman nopeasti ja helposti. Uhrin ilmoittaessa viranomaiselle kokemastaan lähisuhdeväkivallasta, tekee viranomainen uhrin kanssa käytävän keskustelun yhteydessä MARAK:n lomakkeen, mikä pitää sisällään kysymyksiä koetusta väkivallasta ja sen uhatta. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2023.) Lomake pitää sisällään myös yhden kysymyksen liittyen seksuaaliväkivallan mahdollisuuteen (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos). Lomake on hyvä lisä uhrin kohtaamiseen, koska se auttaa poliisia selvittämään lähisuhdeväkivallan laatua perusteellisesti.

3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää toimintatapoja, kuinka kohdata seksuaaliväkivallan uhri ensikertaa poliisin toimesta, etenkin lähisuhdeväkivalta tapausten yhteydessä. Uskon, että tutkimuksen tuloksia voi käyttää myös lähisuhteiden ulkopuolella tapahtuviin seksuaaliväkivallan uhrien ensikoh-
taamiseen. Tutkimuksella pyritään selvittämään, kuinka poliisin tulisi kommunikoida uhrin kanssa sekä mitä asioita poliisin tulisi ottaa huomioon sanattomasta viestinnästä sekä vallitsevista olosuhteista kohtaamistilanteessa. Tutkimuksessa selvitetään myös, millaista apua poliisin tulisi tarjota

uhrille kohtaamisen jälkeen. Lisäksi tutkimuksessa määritetään lähisuhteen vaikutuksia seksuaaliväkivaltaan.

Niin kuin edellä tässä tutkimuksessa on mainittu, voidaan lähisuhdeväkivalta nähdä piilorikollisuutena. Lukujen valossa, myös seksuaalirikoksia voitaneen pitää piilorikollisuutena. Näiden rikostyyppien paljastaminen vaatii poliisilta paljon ja koen ettei poliisilla voi koskaan olla liikaa työkaluja tähän työhön. Poliisihallitus on tehnyt ohjeistuksen liittyen lähisuhdeväkivaltaan (2020), minkä mukaan poliisin tulisi huolehtia jatkoavusta uhrille sekä arvioida uhrin suojelun tarvetta. Ohjeen mukaan poliisin tulisi mahdollisuuksien mukaan selvittää uhrilta väkivallan toistuvuuden mahdollisuus ja merkitys. Tämä pitäisi tehdä hienotunteisesti heti ensi kohtaamisesta lähtien.

Ohjeen mukaan poliisin tulisi pyrkiä kohtaamisessa hienotunteisuuteen, tapahtumien tarkempaan selvitykseen sekä tarjota uhrille apua kohtaamisen jälkeen (Poliisihallitus, 2020, 4). Uskon, että näissä monella poliisilla on parannettavaa ja tämä tutkimus voi tarjota työkaluja tähän työhön jokaiselle poliisille.

Tutkimuskysymykset opinnäytetyölläni ovat seuraavat:

1. Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalisesta väkivaltaa kokenut henkilö?
2. Mitä vaikutuksia lähisuhteella on seksuaaliväkivaltaan?
3. Mitkä asiat uhrissa tai muissa vallitsevissa olosuhteissa voivat viitata hänen kokemaan seksuaaliseen väkivaltaan?
4. Mitkä ovat toimet uhrin tukemiseksi ensikohtaamisen jälkeen?

3.1.1 Rajaus ja viitekehys

Opinnäytetyössä ei eritellä eri rikoslain luvun 20 pykälää, mutta työssä viitataan eri rikoksiin ja näiden tunnusmerkistötekijöiden selvittämiseen. Työni aihe keskittyy seksuaaliseen väkivaltaan ja poliisin toimiin selvittää uhrilta kokemansa seksuaalinen väkivalta sekä sen vakavuus.

Lähisuhteet asettavat tutkimuksen viitekehysten. Lähisuhdetta käsitellään tutkimuksessa niin sanottu perheen kautta eli rajaan lähisuhteet tutkimuksessani koskemaan perheen sisäistä seksuaalista väkivaltaa. Rajaan työni myös koskemaan vain perheen aikuisten välistä seksuaalista lähisuhdeväkivaltaa. Perheeseen voi toki kuulua muitakin jäseniä, mutta lasten kanssa toimiminen kyseisissä tilanteissa laajentaa aihetta liikaa.

Opinnäytetyö on tehty kenttäpoliisin näkökulmasta. Uhrin kohtaamisen osalta tutkimus rajautuu käsittelemään aihetta kenttätoiminnan yhteydessä. Ensikohtaaminen on myös mahdollista rikostut-

kinnan yhteydessä, mutta tässä tutkimuksessa käsitellään akuutimpia ensikohtaamisia, kun väkivaltaa on juuri kohdattu. Nämä kohtaamiset tulevat aiheellisemmaksi kenttätöyssä.

Haastatteluun ei ole otettu kentällä toimivaa poliisia vaan seksuaalirikosten parissa rikostutkinnassa työskentelevä poliisi. Tämä raja on tehty siksi, että rikostutkinnassa työskentelevä poliisi osaa kertoa niistä vaatimuksista tarkemmin, mitä rikosprosessin eteneminen vaatii ensikohtaamisenkin osalta. Eli toisin sanoen rikostutkinnasta osataan määrittää se, mitä kenttäpoliisien tulisi ensikohtaamisessa selvittää. Tutkimukseen haastateltiin myös Seri-keskuksen työntekijöitä, jotka kohtaavat seksuaaliväkivallan uhreja usein. Tutkimuksessa haastattelut on suoritettu vain uhrien kanssa työskenteleville, joten kaikki vastaukset tuloksissa ovat vain asiantuntija näkemyksiä siitä, kuinka uhrin kohtaaminen tulisi toteuttaa. Uhrin kokemuksia heidän näkökulmastaan ei käsitellä tutkimuksessa ja uhrien haastatteluja ei ole tutkimusta varten tehty tutkimuseettisistä syistä. Tästä lisää tutkimuseetiikan osiossa.

3.2 Laadullinen tutkimus

Laadullisen tutkimuksen määritelmä tiivistetään hyvin teoksessa ”Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät” yhteen lauseeseen: Laadullisella tutkimuksella pyritään ymmärtämään tutkimuksessa tarkasteltavaa ilmiötä tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta (Juuti & Puusa, 2020, 9). Tavoitteena voidaan pitää ihmisten koetun todellisuuden kuvauksien ymmärtämistä (Vilkkä, 2021, 94). Laadullisen tutkimuksen käsitteen määrittelystä voidaan olla kuitenkin montaa mieltä ja jokainen opas voi määrittää laadullisen tutkimuksen eri tavoin ja omasta näkökulmasta. Yhden oppaan antaman määritelmän yleistämistä tulisi välttää (Tuomi & Sarajarvi, 2018, 18).

Tutkija pyrkii laadullista tutkimusta tehdessään luomaan uusia näkökulmia tutkittavana olevaan aiheeseen. Aineistolähteisyys on laadullisen tutkimuksen eri menetelmien yksi yhdistävä tekijä. Sillä tarkoitetaan, että tutkimuksella saadusta aineistosta pyritään tekemään johtopäätöksiä. Tyypillistä on myös teorian ja tutkimuksella kerätyn aineiston keskinäinen vertailu tutkimuksen eri työvaiheissa (Juuti & Puusa, 2020, 9.)

Tämä tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineiston keruu menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Haastattelujen tulokset analysoitiin sisällön analyysin menetelmien mukaisesti. Näihin menetelmiin päädyttiin, koska tutkimuksen aihe on hyvin kokemukseen perustuva. Laajalla kyselytutkimuksella olisi ollut liian johdatteleva vaikutus vastauksiin ja teemahaastattelulla pyrittiin saamaan haastateltavien kokemukset paremmin esiin.

3.2.1 Haastattelu

Haastattelu tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä tarkoittaa yksinkertaisimmillaan keskustelua haastattelijan ja haastateltavan välillä, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on tarvittaessa hänen johdattelmaansa. Haastattelun osapuolet vaikuttavat aina toisiinsa, mikä tulee haastattelussa huomioida. Haastattelulla pyritään keräämään sellainen aineisto, minkä pohjalta on mahdollista tehdä uskottavia päätelmiä tutkittavasta aiheesta. Lopulta haastatteluissa on kyse tutkijan tekemisestä omista johtopäätöksistä mitkä pohjautuvat haastateltavan henkilön subjektiivisiin kokemuksiin. (Juuti & Puusa, 2020, 99.)

Haastattelun etu on, että se voidaan kohdentaa varmuudella sellaiselle henkilölle, kenellä tiedetään olevan tietoa tutkittavasta aiheesta. Haastattelun ollessa vuorovaikutustilanne, voi haastattelija myös pyytää tarkentamaan vastausta tai selittämään tarkemmin. Haastattelun voidaan todeta olevan hyvinkin joustava aineiston keruu menetelmä (Juuti & Puusa, 2020, 102). On huomioitava, että haastattelulla, kuten millään muullakaan yksittäisellä menetelmällä, ei voida saavuttaa täyttä totuutta asioista. Haastattelussa on kuitenkin vain kyse yksittäisten ihmisten kokemuksista ja ajatuksista. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 63.)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin puolistrukturoitua asiantuntijahaastattelua. Puolistrukturoidusta haastattelusta käytetään myös termiä teemahaastattelu. Sen idea on löytää vastaukset kysymyksiin, mitkä on asetettu tutkimuksen viitekehyksen ja tarkoituksen mukaisesti. Teemahaastattelussa kysymykset asetellaan tarkoituksen mukaisesti niin, että ne eivät johdattele vastausta liikaa, mutta eivät ole täysin avoimia. Kysymyksen asettelussa on siis paljon joustamisen varaa. Teemahaastattelussa on mahdollisuus kysymysten muokkaamiselle riippuen siitä, kuka henkilö milloinkin on haastateltavana ja mitä tietoa häneltä tutkimukseen halutaan. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 65.) Nämä ovatkin syyt siihen, miksi valitsin teemahaastattelun aineistonkeruumenetelmäksi.

Asiantuntijahaastattelu ei itsessään ole haastattelumenetelmä. Asiantuntija käsitteenä on hyvin monimuotoinen, mutta tiivistettynä rajanvetona asiantuntijan ja maallikon välillä voidaan pitää esimerkiksi asiantuntijan ammattiperusteisuutta, minkä takia hänellä on tietoja sekä taitoja, mitä maallikoilla ei ole. Asiantuntijuus ei ole itseisarvo tai pysyvä ominaisuus ihmisellä vaan se saavutetaan esimerkiksi ammatillisten tehtävien tai aseman mukaan. (Alastalo ym, 2017, 181-182.) Asiantuntijoita haastatellaan, koska heiltä oletetaan saatavan tietoa tutkittavaan aiheeseen. Tavoitteena on tuottaa uutta tietoa käyttäen apuna asiantuntijoiden erityistietämystä. Asiantuntijahaastattelusta on huomioitava, että se on rajallinen aineiston tuottamisen menetelmä. Asiantuntijaa koskevat samat vaikuttimet kuin maallikoitakin ja he eivät pysty niitä kaikkia tunnistamaan. (Alastalo ym. 2017, 184.) Tässä tutkimuksessa asiantuntijoilta pyrittiin saamaan näkemyksiä tutkittavaan aiheeseen ja

muodostamaan niiden sekä teorian avulla käytäntöjä poliisin työhön. Tutkimus on suppea, joten asiantuntijahaastattelun voitaneen olettaa riittäväksi tiedon lähteeksi aiemmin tutkitun tiedon lisäksi.

Tutkimuksessa haastateltiin kolmea asiantuntijaa. Yksi heistä on poliisina seksuaalirikostutkintaryhmässä. Kaksi muuta haastateltavaa ovat Seri-tukikeskuksen työntekijöitä, gynekologi sekä kätilö. Päädyin yhden rikostutkinnassa työskentelevän poliisin haastatteluun, koska rikostutkinnan tarpeet määrittävät sen, mitä kentällä työskentelevä poliisipartion tulisi käsillä olevasta tilanteesta selvittää. Ajattelin, että hän osaisi näiden tarpeiden kautta paremmin vastata siihen, kuinka kentällä toimivien poliisien tulisi toimia. Gynekologin ja kätilön haastatteluiden uskoin tuovan näkemyksiä siihen, mitä uhrin kohtaaminen pitää sisällään, koska he ovat useasti se taho, jonka kanssa ensikohtaaminen tapahtuu.

Kontaktoin tutkimukseen haastatellut henkilöt kysymällä heiltä suoraan sähköpostitse haastattelun mahdollisuudesta. Lähetin heille myös tutkimussuunnitelman tarkasteltavaksi. Aluksi haastattelut oli tarkoitus suorittaa heidän työpaikoillaan, mutta aikataulullisten vaikeuksien takia poliisin sekä gynekologin haastattelu tehtiin puhelin haastatteluna. Nämä haastattelut taltioitiin sanelulla suoraan Word -tiedostoon. Kätilön haastattelu käytiin sähköpostitse, missä hän kirjoitti vastaukset haastattelupohjalle. Tässä haastattelussa ei päästy täysin tavoitteeseen teemahaastattelun toteutumisesta. Kaikki haastattelut sujuivat ongelmitta ja aineistoa syntyi runsaasti.

3.2.2 Analyysimenetelmä

Tässä opinnäytetyössä analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä ja tarkemmin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on dokumenttien tekstianalyysiä, mikä tehdään järjestelmällisesti ja objektiivisesti. Dokumentti tässä tilanteessa voi tarkoittaa mitä tahansa kirjoitettua aineistoa tai vaikkapa keskustelua. Aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä voidaan yksinkertaisimmillaan tarkoittaa käytetyn aineiston muuntamista teoreettiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 80, 87). Tutkimuksessa analysoitava aineisto on kolme haastattelua.

Sisällönanalyysiä voidaan käyttää laadullisen tutkimuksen kaikissa tutkimusmenetelmissä. Se on niin sanottu perusanalyysimenetelmä ja sen käyttö on yleistä. Laadullisen tutkimuksen menetelmillä voidaan hankkia yllättävää, tutkijan mielestä hyvinkin mielenkiintoista, aineistoa. Tässä vaiheessa ongelma tulee sen suhteen, että kaikki muu, paitsi se mikä on oikeasti tutkimuksen kannalta olennaista, tulisi jättää tutkimuksen ulkopuolelle. Aineiston analyysiä tehtäessä täytyy olla tarkkana, että tutkimukseen sisällytettävä aineisto on linjassa tutkimuskysymysten, -ongelman sekä aiheen kanssa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 78-79.)

Sisällönanalyysi suoritettiin teemoittelemalla aineistosta kerätyt tulokset. Tämä tarkoittaa, että analyysi ei perustu niinkään tietäntyyppisten vastausten lukumäärään (ts. Luokittelu) vaan teksti sisältöihin, minkä perusteella vastaukset ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan. Perusideana on löytää aineistosta tiettyihin teemoihin liittyviä näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 79.)

Aineistolähtöiseen sisällön analyysiin kuuluu useita eri työvaiheita, mutta ne voidaan yksinkertaistaa kolmeen päävaiheeseen: Aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Pelkistämällä karsitaan tutkimusaineistosta (eli tässä tutkimuksessa haastatteluisista) kaikki ylimääräinen, tutkimukseen kuulumaton pois. Tämä tehdään esimerkiksi niin, että korostetaan aineistosta tutkimustehtävään liittyviä aiheita. Ryhmittelyllä käsitellään pelkistämällä kerätty materiaali niin, että aineistosta etsitään samankaltaisuudet ja eroavaisuudet ja erotellaan ne omiksi ryhmiksi. Pelkistuksen avulla saaduista ilmaisuista muodostetaan alaluokkia, jotka entisestään tiivistävät aineistoa. Käsitteellistämällä luodaan ryhmittelyvaiheessa alaluokkiin muodostuneista ilmaisuista yläluokkia, missä ilmaisua tiivistetään entisestään. Näistä yläluokista saadaan muodostettua pääluokkia. Pääluokan ilmaisua voidaan pitää jo teoreettisena käsitteenä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin aikana on oltava tarkkana, jotta analyysin polku pysyy selvänä aina pääluokasta alkuperäisaineistoon saakka. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 91-93.)

Analysointi tehtiin tässä tutkimuksessa aluksi pelkistämällä. Pelkistämällä aineisto tiivistyi, niin, että vastauksissa usein esiintyneet teemat tiivistettiin yhteen kappaleeseen. Kerran haastatteluissa esiintyneet asiat tiivistettiin myös omiin kappaleisiin ja täytesanat sekä virkkeet poistettiin. Ryhmittelyssä jokaisen haastattelun sisällöstä eroteltiin teemat virkkeinä. Virkkeet saattoivat sisältää pelkistyksessä tiivistettyjä eri asiakokonaisuuksia, mitkä kuitenkin liittyivät toisiinsa. Virkkeitä käytettiin tässä tutkimuksessa alaluokan tavoin. Näistä alaluokista eroteltiin haastattelujen väliltä erot ja samankaltaisuudet. Eroista ja samankaltaisuuksista muodostettiin yläluokkia, mitkä olivat maksimissaan muutaman sanan mittaisia käsitteitä. Tältä pohjalta luotiin pääluokat, missä yläluokkia on muokattu niin, että niistä on tiivistetty pääluokkaan sopiva teoreettinen käsite. Analyysin polku on esitetty taulukkomallisena alaluokista pääluokkiin tuloksien yhteydessä. Tuloksissa on esitetty suoria viittauksia haastatteluihin, mitkä kuvaavat, mistä aineistosta alaluokat ovat muodostettu. Tällä pyritään entisestään syventämään lukijan ymmärrystä analyysin polusta.

Haastattelujen tuloksissa esitetyt eroavaisuudet eivät tässä tutkimuksessa välttämättä tarkoita tulosten vastakkain asettelua, vaan ne osoittavat haastateltavien kokemusten eroja, mutta eivät ole toisiaan poissulkevia tai päinvastaisia näkemyksiä. Tuloksissa samankaltaisuudet käsiteltiin niin, että kahden eri haastateltavan samankaltaiset näkemykset tulkittiin jo yhtenevinä. Tämä siksi, että yksi haastatteluista oli suppeampi kuin kaksi pidempää puhelinhaastattelua, jolloin myös yhdessä haastattelussa näkemykset ovat suppeampia. Tällöin kaikkien kolmen haastateltavan samankaltaiset näkemykset olivat myös harvinaisempia.

3.3 Tutkimusetiikka

Etiikan liittäminen osaksi tutkimusta on osa hyviä tutkimuskäytäntöjä. Tutkimuseettinen ajattelu koskee tutkimuksen jokaista osa-aluetta aina suunnittelusta tutkimuksen julkistamiseen saakka. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksella ei saa loukata tutkimukseen osallistuvien ihmisarvoa tai muita oikeuksia. Pääperiaatteena voitaneen pitää, ettei tutkimuksella aiheuteta tutkimukseen osallistuneille merkittäviä haittoja tai riskejä. Tämä korostuu entisestään, kun tutkimus on arkaluonteinen tai tutkittava ryhmä on vaikeassa asemassa. (Vuori, 2021.)

Koska tutkimus käsittelee poliisin ja uhrin kohtaamista, olisi tutkimukseen voitu haastatella seksuaalista väkivaltaa lähisuhteessa kokeneita uhreja. Nämä uhrit ovat erityisen haavoittuvaisessa asemassa ja heidän haastattelemisensa voisi olla heille enemmän haitallista, kuin haastattelulla saatu hyöty tutkimuksen näkökulmasta. Edellä mainitun lisäksi on huomioitava tutkijan ammattitaidon vähyys, kun kohdataan erityisen haavoittuvassa asemassa olevia uhreja. Vuori kirjoittaa (2021) kuitenkin, että näitäkään ihmisryhmiä ei tule unohtaa tieteellisten tutkimusten ulkopuolelle. He voivat oikeissa haastatteluolosuhteissa antaa arvokasta tietoa tutkimukselle. Tämän tutkimuksen laajuus sekä tarkoitus huomioon ottaen, koen, että tutkimuksessa päästään tarpeelliseen ymmärrykseen, sillä aineistolla, mitä tutkimukseen asiantuntijahaastatteluilla on kerätty.

Tutkimuksessa haastateltujen asiantuntijoiden pyynnöstään vain heidän ammattinimikkeensä julkaistaan tässä tutkimuksessa. Kellään muulla ei tutkimuksessa ollut pääsyä haastateltavien henkilötietoihin. Nämä henkilötiedot sekä haastatteluaineisto tullaan poistamaan, kun tutkimus on valmis.

4 HAASTATTELUJEN TULOKSET

Haastattelu sisälsi 9 kysymystä, joilla haettiin vastauksia tutkimuskysymysten teemojen mukaisesti. Haastattelukysymykset tehtiin teemahaastattelun mukaisesti, eli kysymykset eivät olleet täysin avoimia, mutta eivät rajanneet vastaajan mahdollisuutta laajaan vastaukseen. Kysymykset eivät suoraan määrittäneet, minkä tutkimuskysymyksen alle vastaukset kävisivät, vaan vastaukset saattoivat sopia eri tutkimuskysymysten alle. Tässä luvussa tarkastellaan näiden haastattelujen tuloksia teemoiteltuna neljän eri ala luvun alle, mitkä ovat tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä.

Tulokset on esitetty analyysin mukaan taulukoina. Vasemmalla on alaluokiksi ilmenneet teemat, mitkä on jaettu samankaltaisuuksiin sekä eroavaisuuksiin. Alaluokat on erikseen numeroitu. Ala-

luokista muodostetut yläluokat ovat taulukon keskellä ja niiden alapuolelle on merkattu numero, mihin alaluokkaan niillä viitataan. Nämä yläluokat on yhdistetty yhdeksi ilmaisuksi, mikä edustaa analyysin pääluokkaa. Jokaisen luvun alle muodostui vähintään yksi pääluokka. Ensimmäisessä alaluvussa on myös käsitelty haastateltavien määrityksiä seksuaaliväkivallasta uhrin näkökulmasta. Tästä määrittelystä analyysi on tehty vain yläluokkiin asti, mitkä kuvaavat mielestäni tarpeeksi haastateltavien vastauksia. Tätä analyysia ei ole esitetty taulukossa.

4.1 Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalista väkivaltaa kokenut henkilö?

Jotta pystytään ymmärtämään paremmin seksuaaliväkivaltaa uhrin näkökulmasta, pyysin haastattelussa määrittelemään, mitä erityispiirteitä seksuaalirikoksilla on uhrille. Haastateltavat pitivät erityisesti häpeän ja syyllisyyden tunteita tapahtumista yleisinä.

”Seksuaalirikoksissa se on niinku vielä suurempi ne semmoiset häpeän ja syyllisyyden tunteet, kun jossain muussa nakkikioski pahoinpitelyssä tai tän tyyppisessä. Niin se, että joutuu raiskatuksi, on tabu ja se on hyvin semmoinen häpeällinen asia. Ne ihmiset ko- kee niinku syyllisyyttä siitä että miksi he on päätenyt niihin tilanteisiin.” – Gynecologi

”Seksuaaliväkivallan uhrin nimenomaan häpeävät tapahtumaa, saattavat hyvinkin paljon syyttää itseään tapahtuneesta, ovat vihaisia itselleen tapahtumasta. Häpeä, syytökset ja viha itseä kohtaan saattavat tulla monellakin eri tavalla esille uhrin käytöksessä.” – Käti- lö

Edellä mainittujen lisäksi rajojen ylittämistä niin, että uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukataan, pidettiin myös ominaisena piirteenä.

Tietynlainen leima niissä on, kun ne seksuaalirikokset menee ehkä enemmän vielä niin- ku ihon alle, kuin sanotaan vaikka pahoinpitelyrikokset. Suurin osa uhreista niinku ehkä häpeää sitä kokemusta ja myös siitä asiasta ilmoittamista enemmän, että mut raiskattiin kun se että toi löi mua pataan - - ja siinä loukataan toisen seksuaalista itsemääräämis- oikeutta, joka meillä kaikilla on erilainen. – Poliisi

Samankaltaisuuksina haastateltavat kokivat myös seksuaalirikosten aiheuttavan uhreille pitkäkes- toisia negatiivisia vaikutuksia sekä aiheen olevan tabu. Seksuaalirikosten erityispiirteiksi mainittiin lisäksi eroavina näkemyksinä sen esiintymisestä vallankäytön välineenä, nuorten henkilöiden ko- rostumisesta uhreissa sekä uhrin heikentyneestä kyvystä huolehtia omista asioistaan sekä oikeus- turvastaan. Tulosten perusteella seksuaaliväkivallan erityispiirteiden yläluokiksi tuli arkaluonteisuus sekä henkinen kärsimys.

Seksuaaliväkivaltaa kokeneen uhrin kohtaamisesta haastateltavat nostivat hyvin samanlaisia teemoja esiin. Näistä vastauksista yläluokiksi muodostui valmistautuminen, rauhallisuus, läsnäolo sekä empaattisuus. Pääluokiksi muodostui inhimillisyys ja ammattimaisuus (Kuva 1).

1. Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalisesta väkivaltaa kokenut henkilö?		
Alaluokat	Yläluokat	Pääluokka
<i>Samankaltaisuudet</i>		
1. Itsensä rauhoittaminen ja asioiden miettiminen valmiiksi	VALMISTAUTUMINEN (1., 3., 6., 8.,9.)	AMMATTIMAISSUUS
2. Turvallisen tilan luominen uhrille		
3. Esitetään avoimia kysymyksiä ja pyritään siihen, että uhri määrittelee, mitä hänelle on tapahtunut	RAUHALLISUUS (1., 5.)	
4. Luodaan uhrille tunne, että hänen asiastaan ollaan kiinnostuneita		
5. Uhri erilleen omaan tilaan	EMPAATTISUUS (7., 2, 4.)	INHIMILLISYYS
<i>Eroavaisuudet</i>		
6. + 1 ajattelu, kaikki ei ole välttämättä sitä miltä näyttää. - Poliisi	LÄSNÄOLO (4., 2.)	
7. Poliisin empaattisuus ja inhimillisyys sukupuolta tärkeämpi tekijä kohtaamisessa. -Gynekologi		
8. Kohtaamisjärjestelyt, fyysinen etäisyys ja istumisjärjestelyt. - Gynekologi		
9. Pyritään tilanteeseen, jossa uhrin ei tarvitse kertoa asioistaan kahteen kertaan. -Gynekologi		

Kuva 1. Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalista väkivaltaa kokenut uhri?

Itsensä rauhoittamista ja kohtaamisen miettimistä ennakoon pidettiin valmistautumisen osalta tärkeänä. Turvallisen tilan luominen sekä kiinnostuksen osoittaminen uhrin asiaa kohtaan koettiin olennaiseksi osaksi kohtaamista. Uhri myös tulisi asettaa erilliseen tilaan muista kohtaamisen ajaksi.

”Itse olen rauhallinen, vakaa ja turvallinen niin se heijastaa siihen uhuriin, jonka rajoja on just rikottu. Hän pystyy ehkä sitten asettumaan siihen kohtaamiseen kanssa pikkuisen paremmin ja mä pystyn sillä mun rauhallisella olemuksella ja häiriöttömällä tilalla tavallaan luomaan hänelle sitä turvaa.” – Gynekologi

”Uhri laitetaan erikseen, että se on semmoisessa turvallisessa ja rauhallisessa paikassa ja että sen ei tarvitse nähdä sitä epäiltyä. Olemus (poliisilla) pitää olla semmoinen, että mä oikeasti kuuntelen sua, mä oon täällä sua varten. Nyt jos sulle on oikeasti tapahtunut pahasti niin mä oon täällä sua auttamassa. Se, että uhrille tulee semmoinen fiilis, että mä annan mun henkeni ton ihmisen käsiin ja mä voin olla ihan oma itseni. Mun ei tarvitse hävetä, koska mua autetaan. Tämän pitää huokua siitä poliisista.” – Poliisi

”Kiireettömyys ja rauhallisuus. Hengitä syvään muutaman kerran ennen uhrin kohtaamista. Usein työpäivät ovat hektisiä ja tämä kiireen tuntu välittyy usein myös ulkopuolisiin henkilöihin. Otsarypyt sileäksi ja ystävällinen katse. Se, että itse tulet avoimin mielin tilanteeseen tarjoaa uhrille myös tilaisuuden olla avoin. – Kätilö

Valmistautumisessa kohtaamiseen todettiin edellä mainittujen lisäksi olevan hyötyä siitä, että syö, käy vessassa ja pistää puhelimensa/radion äänettömälle, jotta voi täysin keskittyä kohtaamiseen.

Kaikki haastateltavat painottivat kysymysten avoimuutta. Poliisin täytyy kohtaamistilanteessa antaa tilaa ja mahdollisuus uhrille itselleen määritellä se, mitä hänelle on tapahtunut.

”Ei saa johdatella eli avoimia kysymyksiä uhrille rauhallisessa paikassa. Se, että uhrin pitää itse pystyä sanomaan, mitä hänelle on tapahtunut. Se, että partio kysyy ensimmäisenä ”onko sut raiskattu?” on niinku vihoviimeinen asia mitä partio voi tehdä, koska uhri voi ymmärtää raiskauksen väärin. Meillä voi kaikilla olla erilainen näkökulma siitä mitä on tapahtunut.” – Poliisi

Eroavaisuutena tuloksista esiin nousee havainto, että sukupuolella ei kohtaamisessa ole niin suurta merkitystä, kuin voisi kuvitella. Uhrin kannalta tärkeämpänä koettiin poliisin inhimillinen kohtaaminen. Lisäksi eroavaisuutena havaittiin poliisin sijoittautuminen uhriin nähden. Poliisin ei tarvitse mennä uhrin lähelle vaan uhrin ja poliisin väliin voidaan jättää fyysisesti hieman väliä.

”Sukupuolta tärkeämpänä nää meidän uhrin kokee sen inhimillisen kohtaamisen.” – Gynekologi

Älä ole liian lähellä tai anna vaikutelmaa auktoritäärisestä asetelmasta (poliisit yläpuolella, uhri alapuolella). Poliisi itsessään on jo auktoriteetti ja Suomessa poliisin kohtaamista jännitetään. Vältä myös siis kädet puuskassa seisomista (mitä näkee aivan älyttömän paljon poliisipiireissä), ota vaikka muistivihko käsiin. – Kätilö

Yksi haastateltava muistutti vaihtoehtoisesta tapahtuman kulusta ja siitä, että on otettava huomioon se, ettei kaikki ole välttämättä sitä miltä näyttää.

”Muistaa se plus yks sääntö eli kaikki ei välttämättä ole sitä miltä näyttää, siitäkään huolimatta, että se keikka tulee vakavana rikoksena” – Poliisi

Eroavaisuutena haastatteluista nousi esiin lisäksi uhria syylistävien kysymysten välttäminen sekä pyrkimys kohtaamistilanteeseen niin, ettei uhrin tarvitse kertoa tapahtumistaan montaa kertaa eri henkilöille.

4.2 Mitä vaikutuksia lähisuhteella on seksuaaliväkivaltaan?

Lähisuhteen vaikutuksista seksuaaliväkivaltaan haastateltavat kertoivat tapahtumien sijoittumisesta pitkälle aikavälille sekä niiden esiin nostamisen vaikeudesta. Yläluokiksi lähisuhteen vaikutuksesta

seksuaaliväkivaltaan saatiin henkinen paine, vallankäyttö sekä näytön vaikeudet. Pääluokaksi tulosten perusteella muodostui alistaminen (Kuva 2).

2. Mitä vaikutuksia lähisuhteella on seksuaaliväkivaltaan?		
Alaluokat	Yläluokat	Pääluokka
Samankaltaisuudet		
1. Tapahtumat sijoittuvat pitkälle aikavälille ja niiden ilmi tuominen on vaikeaa.	HENKINEN PAINE (1., 4., 6., 7.)	ALISTAMINEN
2. Näyttöä on hyvin vähän.		
3. Ilmoituksia terveydenhuoltoon tai poliisille hyvin vähän.	VALLANKÄYTTÖ (4., 5., 8.)	
4. Painostaminen ja uhkailu liittyvät vahvasti kohdattuun väkivaltaan.		
Eroavaisuudet	NÄYTÖN VAIKEUDET (1., 2., 3.)	
5. Esiintyy enemmän ihmisten keskuudessa, missä naisen asema on huonompi kuin suomessa. -Poliisi		
6. Alkoholi ja huumeet voivat liittyä tekoihin. -Poliisi		
7. Avun hakemisen kynnyks korkea. -Gynekologi		
8. Voi olla mahdotonta poistua suhteesta. - Gynekologi		

Kuva 2. Mitä vaikutuksia lähisuhteella on seksuaaliväkivaltaan?

Ilmoituksia lähisuhteessa tapahtuvasta seksuaaliväkivallasta haastateltavien mukaan tulee hyvin vähän. Seksuaaliväkivaltaan lähisuhteessa liittyy vahvasti edellä mainittujen lisäksi painostamista ja uhkailua. Seksuaaliväkivaltaa voi esiintyä myös osana vallankäyttöä lähisuhteessa.

Vanhoja juttuja pääosin ja näyttöä hyvin vähän. Uhri ei oo käynyt lääkärissä koska ei uhkailulta uskalla. Siihen liittyy perhe monesti tai sitten toimeentulo. Esimerkiksi vaimolla ei ole mitään toimeentuloa, kun hän on aina ollut miehen elätettävä. Sitten siihen liittyy miehen tarve saada tyydytystä itselleen. Nainen ei näe välttämättä mitään väkivaltaa siinä itse seksuaalisessa toiminnassa, mutta se on vastoin sen naisen tahtoa, kun häntä uhataan jollain. Nainen tässä alistuu sitten kohtaloonsa. Tämä voi olla hyvin pitkäkestoisia. Mä käytän tätä mies – naisasetelmaa, mutta se on se yleisin tapaus. Yleensä tapaukset tulevat ilmi muiden tapahtumien selvityksen yhteydessä. – Poliisi

Seksi ei ole koskaan oikeastaan ollut suostumuksellista, jos ruvetaan vähän kaivelemaan. Ja tämä toistuu usein. Sitten, kun näitä ihmisten kertomuksia kuuntelee niin kyllä siihen lähisuhdeväkivaltaan liittyy aina vallankäyttöä ja henkistä väkivaltaa. Usein uhkaakin, joka tekee siitä sellaista nujertamista, että ei näillä jotka toistuvasti lähisuhteessa tulee raiskatuksi niin ole tosiasiallista mahdollisuutta välttää siltä jos he asuu samassa paikassa. Lähisuhdeväkivaltaan liittyvästä seksuaaliväkivallasta varmaan on yksittäisiä prosentteja, mitä ilmoitetaan poliisille ja karvan verran enemmän voi olla, että tullaan meiltä hakemaan apua, mutta ei kuitenkaan ilmoiteta poliisille. – Gynekologi

Vastauksissa nostettiin esiin myös, että väkivaltaiseen suhteeseen voidaan palata erinäisistä syistä, mitkä eivät välttämättä liity painostamiseen tai uhkailuun.

Lähisuhdeväkivaltaa usein peitellään ja uhri hakeutuukin (jos hakeutuu) tuen piiriin vasta silloin, kun väkivaltaa on tapahtunut jo useita vuosia. Nimenomaisesti lähisuhdeseksuaaliväkivallan uhrit saattavat jossain vaiheessa hakea tukea, mutta usein uhrit palaavat takaisin väkivaltaiseen suhteeseen. Syitä on mm. rakkaus, sääli, ystävällisyys, pitkä parisuhdehistoria, yhteiset lapset ym. – Kättilö

Väkivaltaisesta suhteesta lähtemisen vaikeudeksi kerrottiin tämän lisäksi, että riippuvuussuhde voi olla hyvin vahva, jolloin uhri joutuu jäämään suhteeseen tahtomattaan.

Se, jos siellä on lapsia tai taloudellista väkivaltaa, niin ne on sellaisia riippuvuussuhteita, että on vaikea lähteä. Jos pankkitilit on yhteiset ja tyhjennetty ja sulla ei ole mahdollisuutta lähteä pois, että sulla ei ole ketään, niin onhan tilanne hankala. - Gynekologi

Yksi haastateltavista kertoi, että seksuaaliväkivallasta kerrotaan usein muiden rikosten tutkinnan yhteydessä ja uhri ei välttämättä aina tajua joutuneensa seksuaaliväkivallan kohteeksi. Samassa hän myös totesi, että eri kulttuureilla voi olla merkitystä seksuaaliväkivallan ilmaantumiseen lähisuhteessa.

Vuosia sitten tapahtuneita seksuaalirikoksia, mitkä liittyy lähisuhdeväkivaltaan, ilmenee usein, kun tutkitaan jotain muuta rikosta ja sitten se uhri tajuaa, että itse asiassa onhan tässä seksuaaliväkivaltaakin ollut, mutta hän ei ole itse tajunnut että se on rikos. Muista kulttuureista tulevat, jossa naisen asema muutenkin on kovin heikko, helposti käytetään sitä valtaa. Yleensä se on mies joka käyttää tällaista valtaa tai se vahvempi henkilö henkisesti ja fyysisesti. Sillä uhrilla ei ole usein rahaa tai se ei saa koulutusta eli se ei saa mitään. Uhri on tottunut siihen, niin hän ei välttämättä edes tajua joutuneensa uhriksi. – Poliisi

Haastatteluissa mainittiin lisäksi siitä, että väkivaltaisesta suhteesta pois pääsy vaatii uhrilta paljon ja usein moniammatillista yhteistyötä. Esille tuotiin myös, että lähisuhteessa tapahtuvat seksuaaliväkivaltatapaukset ovat harvoin akuutteja tapauksia.

4.3 Mitkä asiat uhrissa tai muissa vallitsevissa olosuhteissa voivat viitata hänen kokemaan seksuaaliseen väkivaltaan?

Tällä kysymyksellä tutkimuksessa haettiin näkemyksiä siihen, onko uhrista havaittavissa päälle päin se, mitä hän on juuri kokenut ja mihin uhrissa sekä ympäröivissä olosuhteissa tulisi kiinnittää huomiota. Yläluokiksi uhrin ulkoisesta olemuksesta sekä olosuhteista muodostui yksilöllisyys, kertoman vertailu havaintoihin sekä ulkoisten merkkien luotettavuus. Pääluokaksi saatiin avoimuus (Kuva 3).

3. Mitkä asiat uhrissa tai muissa vallitsevissa olosuhteissa voivat viitata hänen kokemaan seksuaaliseen väkivaltaan?		
Alaluokat	Yläluokat	Pääluokka
<i>Samankaltaisuudet</i>		
1. Täsmääkö uhrin kertoma vai sisältääkö se ristiriitaisuuksia.	YKSILÖLLISYYS (2., 5., 7.)	AVOIMUUS
2. Uhrin monenlaiset reaktiot ovat mahdollisia.		
3. Onko teko todella mahdollinen.	ULKOISTEN MERKKIEN LUOTETTAVUUS (2., 4., 6.)	
4. Millainen uhrin vaatetus ja kuinka se on puettu päälle.		
<i>Eroavaisuudet</i>	KERTOMAN VERTAILU HAVAINTOIHIN (1., 3.)	
5. Mikroeleiden huomioiminen. -Poliisi		
6. Yrittääkö uhri skarpata tai yrittääkö näyttellä järkyttyneempää. -Poliisi		
7. Käytöksestä ei voi tehdä johtopäätöksiä siitä, mitä mahdollisesti on tapahtunut. -Gynekologi		

Kuva 3. Mitkä asiat uhrissa tai muissa vallitsevissa olosuhteissa voivat viitata hänen kokemaansa seksuaaliseen väkivaltaan?

Vastaukset erosivat isoilta osin toisistaan, mutta yhtäläisyys haastateltavien väliltä löytyi siitä, että todella monenlaiset reaktiot uhrissa ovat mahdollisia ja sisältääkö uhrin kertoma ristiriitaisuuksia siihen, mitä hänestä on havaittavissa ulkoisesti.

”Jos on raiskattu ulkotiloissa niin yleensä jää jälkiä vaatteisiin. Onko märät, multaiset, ruohikkoiset, jäiset mitä tahansa. Onko paennut kiireellä? Onko vaatteet normaalisti päällä? Usein kiireessä puettuna vaatteet voivat mennä väärinpäin päälle tai jää sulke-matta (housut, paidat ym). Shokissa oleva ihminen voi käyttäytyä melkein pä millä taval-la vain. Toiset saattavat olla hätäntyneitä, toiset nauravat, toiset itkevät, toiset huutavat vihaisena. Lähes mikä tahansa reaktio voi olla normaalia.” – Kättilö

”Voit huomioda, että mitä uhrilla oli päällä. Esimerkiksi jotkut kertoo, että hänellä on niinku 5 denierin seitin ohuet sukkahousut ja sitten hänet on väkisin raiskattu, mut ne sukkahousut on täysin ehjät - - semmoinen yleiskatsaus, että voiko koko seksuaalirikos tapahtua jossain. Mulla on ollu muutamia semmoisia juttuja, että mä oon miettiny, että miten toi on voinut fyysisesti tapahtua jossain noin pienessä tilassa tai autossa. Että ei-hän ihminen niinku taivu tommosiin asentoihin.” – Poliisi

Gynekologin näkemys asiaan oli, ettei kohtaamistilanteessa kannata tehdä johtopäätöksiä siitä, millainen uhrin käytös on.

”Siitä, miten se uhri käyttäytyy, että onko se paniikissa vai ahdistunut vai itkuinen vai tällaisista tyypeistä vai onko se sitten ihan tällaisen viilipyttynä ja kertoo mitä on tapahtunut, niin sehän ei kerro yhtään mitään, mitä on oikeasti tapahtunut.”

”Jos ihmisen rajoja rikotaan tai tapahtuu joku tällainen äkillinen juttu niin se on hyvin vaihtelevaa, että miten ihminen reagoi. Toiset lamaantuu ihan täysin. Toiset muuttuu tavallaan niinku robotiksi. Toiset pystyy hyvinkin järkevästi toimimaan ja sitten toiset menee ihan hysteeriseksi ja ahdistuneeksi. Se ei välttämättä mitenkään korreloi siihen, että mitä oikeasti on tapahtunut. Se voi olla toiselle ihmiselle joku hyvin pieni juttu mistä hän menee ihan hysteeriseksi, mikä ei ole välttämättä rikos vaan voi olla vaikka huonoa käytöstä. Ja sitten taas toinen on tosi väkivaltaisesti raiskattu ja sitten uhri on ihan viilipyttynä. Ensireaktio ei siis välttämättä korreloi mitenkään mitä on tapahtunut.”

Poliisi taas painottaa vastauksessaan mikroeiden huomioimista ja sitä, pyrkiikö uhri näyttämään poliisille kuntoon parempana kuin on tai päinvastoin.

”Mikroeiden huomioiminen myös. Joskus uhri saattaa näyttellä, kun alat puhumaan hänen kanssaan. Joko hän on niinku sekaisempi, kun hän oikeasti onkaan. Tai sitten yrittää skarpata ihan hirveästi.”

”Normaali tila voikin sitten olla ihan kaikkea muuta, että voi olla niinku paljon enemmän sekaisin, kun hän antaa ymmärtää. Tää voi olla vaihtoehto esimerkiksi jollain nuorilla. Siis niin, että ne esittää, että ei ole mitään ottanut, mutta onkin ihan sekaisin. Sitten on myös toistepäin, eli uhri saattaa tekeytyä humalaisemmaksi, sekavammaksi tai hysteerisemmaksi, kun oikeasti on. Näin voi olla, kun esimerkiksi tapahtuma ei ole välttämättä mennyt ihan niin kuin hän haluaa. Eli on hyvä huomioida mikroeleet siinä miten hän käyttäytyy suhteessa tapahtuneeseen asiaan ennen kuin poliisi alkaa häntä jututtaa.”

4.4 Mitkä ovat toimet uhrin tukemiseksi ensikohtaamisen jälkeen?

Vastaukset erosivat toisistaan vastaajien välillä, mutta samankaltaisuuksiakin haastattelujen väliltä löytyi. Yläluokiksi uhrin avustamiseen kohtaamisen jälkeen saatiin ammattiapu sekä valinnanvapaus. Pääluokaksi muodostui poliisilähtöisyys (Kuva 4).

4. Mitkä ovat toimet uhrin tukemiseksi ensikohtaamisen jälkeen?			
Alaluokat	Yläluokat	Pääluokka	
Samankaltaisuudet			
1. Uhrin toimittaminen SERI-tukikeskukseen.	AMMATTIAPU (1., 3., 4., 7., 8.)	POLIISILÄHTÖISYYS	
2. Kannustaminen tutkimuksiin.			
Eroavaisuudet	VALINNANVAPAAUS (2., 5., 6.)		
3. Valtion kustantamasta oikeusavusta kertominen -Poliisi			
4. Uhrin yhteystietojen välittäminen avustusjärjestölle. -Poliisi			
5. Varmistetaan, että uhrilla on paikka mihin mennä. - Poliisi			
6. Uhrilla on vapaus valita, ottaako apua vastaan - Gynekologi			
7. Moniammatillinen yhteistyö väkivaltaisesta suhteesta ulospääsyyn. - Kättilö			
8. Avustusjärjestöjen laaja kirjo. -Kättilö			

Kuva 4. Mitkä ovat toimet uhrin tukemiseksi ensikohtaamisen jälkeen?

Haastateltavat jakoivat saman näkemyksen siitä, että uhrin pääsy seri-tukikeskukseen varmistettaisiin poliisin toimesta. Seri-tukikeskuksen koettiin antavan laajan tuen uhrille niin rikosoikeudellisessa mielessä, kuin uhrin henkisen tukemisen ja tartuntatautiseurannan kannalta.

”Jos ihminen on todellakin tän tyyppistä väkivaltaa kohdannut niin sitten oikeuslääketieteellisistä tutkimuksista on hyötyä. Silloin ehdottomasti tarjotaan se vaihtoehto. Poliisihan voi tarjota esimerkiksi kyydin tänne meille tukikeskukseen, koska sekin voi olla joskus kynnyskysymys. Ja sitten mä ajattelen myös näytön saamisen kannalta olisi hyvä jos toisitte uhrin suoraan kohtaamispaikalta tänne. Tietynlaisena porkkanana uhrille voi ehdottaa juurikin sitä, että seri-tukikeskuksessa tehdään myös tätä tartuntatauti seurantaa ja pakollistahan mikään ei ole.

Meillä on ihan psykologeja ja sosiaalityöntekijä, joka on kriisityöntekijä. Jokaisella paikkakunnalla on vähän omat versiot niistä tukipalveluista. palvelut on lisäksi maksuttomia.”
– Gynekologi

Muitakin tukitoimia uhrille on tarjolla.

Riku(Rikosuhripäivystys) antaa rikosoikeudellista ohjausta ja apua. Jos seksuaaliväkivallasta on jo yli kuukausi, niin tukea antaa Raiskauskriisikeskus Tukinainen ja Tyttöjen/Poikien talo (10-28-vuotiaille) sekä Monika-naiset (maahanmuuttaja taustaisille naisille). Naistenlinja.fi on hyvin koottu tietoa ja tukilähteitä kaiken ikäisille väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille naisille ja tytöille. Miessakit ry:n väkivaltaa kokeneet miehet-toiminta tarjoaa apua henkistä tai fyysistä väkivaltaa kokeneille miehille. – Kättilö

Poliisi painotti vastauksessaan uhrille tarjottavaa apua mahdollisessa rikosprosessissa.

Uhrille kerrotaan, että asiasta tehdään nyt rikosilmoitus. Järjestyspoliisin konstaapeli, laittaa tutkijalle tiedoksi, että uhri odottaa yhteydenottoa mahdollisimman nopeasti. Jos olisin kentällä niin mä kerron hänelle, että oikeasti sulle tullaan soittamaan tosi pian tän asian jälkeen. Uhrilta pyydetään kaikki yhteystiedot, esimerkiksi mistä numerosta sut saa kiinni, mistä sähköpostiosoitteesta, mistä osoitteesta tai kenen numerosta koska poliisit voi soittaa uhrille jo seuraavana päivänä ja kysyä tarkennuksia. on tärkeä muistuttaa, että seksuaalirikoksen uhrin saa valtion varoista asianajajan. – Poliisi

Haastateltavat painottivat vastauksissaan sitä, että apua ei tarvitse pakottaa uhrille ja avunantaminen tulisi olla ammattilaislähtöistä eli uhrin ei tarvitse itse tehdä avun saannin eteen töitä, vaan häneen otetaan avuntarjoajan suunnalta yhteyttä. Etenkin poliisi korosti vastauksessaan inhimillistä otetta avun tarjoamiseen ja painotti poliisin työn luonnetta palveluammattina, johon kuuluu avun tarjoaminen ja jatkotuen varmistaminen.

”Vaikka kieltäytyisi niistä tutkimuksista, niin silti me voidaan tehdä ne tartuntatauti näytteet ja seri-tukikeskuksesta voi saada niitä tukipalveluita, että ne ei ole niinku joko tai apua tarjotaan uhrille ja hän saa valita itse. Vaikkei ihan nyt tietäisikään, että miten haluaa niin kantsii tulla ei siellä painosteta.” – Gynekologi

”Sä oot palveluammattissa niin näet vähän vaivaa sen avun eteen, niinkun empaattisuutta siitä, että miltä toisesta ihmisestä tuntuu ja miltä musta tuntuisi jos mulla olisi käynyt näin. Ja tärkeää olisi, että joku kysyisi, että pärjäätkö sä?” – Poliisi

5 POHDINTA

Tutkimuksen tulokset, aihepiiristä tehtyjen tutkimusten tulokset sekä muu teoria ovat sisällöltään todella samankaltaiset ja tukevat toisiaan. Eroavaisuuksia ei juurikaan tullut, yksityiskohtia lukuun ottamatta. Käsittelyn tulokset sekä teoriaosuuden samankaltaisuudet ja erot tässä osiossa tutkimustulosten pääluokkien mukaan.

5.1 Tulokset

Tutkimuksen lopullisina tuloksina voidaan pitää pääluokkia, mitkä syntyivät haastattelujen analyysin pohjalta. Analyysin polku on nähtävissä liitteissä ja se on itseni tekemä päättelyketju. Tuloksien paikkaansa pitävyyttä on arvioitava sen pohjalta, että nämä ovat yksittäisen henkilön päätelmiä ja joku toinen olisi voinut päätyä saaduista ala- ja yläluokista erilaisiin lopputuloksiin. Todetta-

koon kuitenkin, että tutkimuksen ollessa suppea, monet erilaiset päättelyketjut eivät ole todennäköisiä.

Tutkimuksen neljästä pääkysymyksestä kolme liittyi poliisin toimintaan kohtaamistilanteissa ja yksi lähisuhteen vaikutuksista seksuaaliväkivaltaan. Pääluokiksi tutkimuksessa saatiin poliisin toimintaan liittyen ammattimaisuus, inhimillisyys, avoimuus sekä poliisilähtöisyys. Lähisuhteen vaikutuksista seksuaaliväkivaltaan saatiin pääluokaksi alistaminen. Vaikka opinnäytetyön nimikin kertoo, että tutkimus painottuu juurikin poliisin toimiin kohtaamistilanteessa, on minusta tärkeää tuoda esiin yksityiskohtia siitä, millaisia vaikutuksia lähisuhteella on seksuaaliväkivaltaan. Tutkittua tietoa asiasta on, mutta ne yksityiskohdat, mitä sain haastatteluista, eivät esiintyneet aiemmin tutkittussa tiedossa usein.

Ammattimaisuus ja inhimillisyys muodostuivat pääluokiksi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyen. Haastateltavilla oli tähän paljon sanottavaa ja valmistautuminen, rauhallisuus, empaattisuus ja läsnäolo painottuivat vastauksissa. Teoria osuudessa poliisin toimintaan kohtaamistilanteissa havainnot olivat lähes identtiset. Poliisiylijohtajan blogitekstissä (2022) kuvattiin mielestäni hyvin asiakkaiden kohtaamista yleisellä tasolla ja ne pätevät myös tähän aiheeseen.

Seksuaaliväkivaltaa kokeneen uhrin kohtaamisessa haluttiin korostaa ammattimaista otetta, eli valmistautumista ja rauhallisuutta. Lisäksi esiin nostettiin inhimillisyys poliisin toiminnassa, mikä pitää sisällään empaattisuutta sekä läsnäoloa. Aiheen koettiin olevan herkempi muihin rikoksiin verrattuna. Tämä ilmeni siten, että haastateltavat halusivat verrata seksuaaliväkivallan uhreja sekä niin sanotun ”normaalimman väkivallan” uhreja. Lisäksi haluttiin painottaa sitä, että seksuaaliväkivallan vaikutukset ovat vakavammat. Launis kirjoittanut (2018) samasta aiheesta, missä seksuaaliväkivallan uhri kertoi seksuaaliväkivallan jättävän eri tavalla likaisen olon kuin, että hän olisi tullut vain pahoinpidellyksi.

Inhimillisyyden tärkeyttä korostaa haastatteluista tehty havainto, missä yksi haastateltavista kertoi, että uhrin eivät ole kokeneet poliisin sukupuolella olevan merkitystä. Merkityksellisenä on pidetty poliisin inhimillisyyttä tilanteessa. Mannojan (2022) tutkimuksen mukaan uhrin kohtaavalta ammattilaiselta kaivattiin muun muassa empaattisuutta, läsnäoloa, voimakkaiden reaktioiden välttämistä sekä asioiden hoitamista yhdessä. Nämä havainnot tukevat juurikin ammattimaisuuden ja inhimillisyyden tärkeyttä uhrin kohtaamisessa poliisin sukupuolen sijaan.

Ammattimaisuuteen liittyen on korostettava poliisin haastattelussa ilmennyttä +1 sääntöä. Poliisin täytyy ajatella kohtaamistilanteessa sitä, etteivät asiat välttämättä ole sitä miltä näyttää. Tämä kuvastaa poliisin objektiviteettia kohtaamistilanteissa eli hän ei voi asettua kenenkään puolelle. Esi-
tutkintain (ETL 22.7.2011/805) 4 luvun 1§ velvoittaa poliisia tasapuolisuuteen esitutkinnassa. Poliisin on siis jo heti alkuvaiheessa otettava huomioon tasapuolisuusperiaate ja selvitettävä epäillyn

puolesta ja vastaan oleva näyttö asiassa. Edellä mainittu ajattelu sisältyy hyvin ammattimaisuuteen ja kuvastaakin poliisilta toivottua ajattelua kohtaamistilanteissa. Inhimillisyys sen sijaan kuvaa enemmän sitä, mitä poliisi antaa itsestään uhrille ulospäin.

Toisesta tutkimuskysymyksestä saatiin pääluokaksi alistaminen. Tämä tutkimuskysymys ei liittynyt poliisin toimintaan, vaan sillä oli tarkoitus täsmentää sitä, miten lähisuhde vaikuttaa seksuaaliväkivaltaan. Alistamiseen päädyttiin yläluokkien eli henkisen paineen, vallankäytön ja näytön vaikeuden kautta. Henkinen paine ja vallankäyttö ovat osoituksia siitä, että seksuaaliväkivallan keskiössä lähisuhteissa on alistaminen. Haastateltavat toivat myös tämän pointin esiin. Näytön vaikeudet liittyvät alistamiseen niin, että lähisuhteessa alistettu ilmoittaa hyvin suurella kynnyksellä tilanteestaan. Alistaminen sijoittuu pitkälle aikavälille sekä näyttöä on muutenkin hyvin vähän. Näytön vaikeudet lähisuhteessa tapahtuvaan seksuaaliväkivaltaan ovat siis suoraan yhteydessä alistamiseen. Lähisuhde väkivallan on myös todettu olevan piilorikollisuutta (Fagerlund, 2023, 31; Liimatainen & Rantaeskola, 2022, 9). Lisäksi seksin koetaan olevan osa parisuhdetta (Liimatainen & Rantaeskola, 2022, 15). Nämä tekijät voivat lisätä lähisuhteessa alistamisen vaikuttavuutta ja näin ollen vaikeuttaa poliisin työtä heidän selvittäessään mahdollisuutta seksuaaliväkivaltaan. Voitanee todeta, että lähisuhde vaikeuttaa seksuaaliväkivallan selvittämistä.

Näytön vaikeudet ovat poliisitoiminnan kannalta oleellinen havainto. Yli-Räisänen (2019) on kirjoittanut näytön vaikeuksista lähisuhde väkivaltaan liittyvissä tapauksissa. Yli-Räisäsen mukaan, mitä pidempi aikaväli poliisille tehtävän ilmoituksen ja tapahtumien välillä on, sitä vaikeammaksi poliisin toiminta esitutkinnassa tulee. Yli-Räisänen kirjoittaa lisäksi, että lähisuhdeväkivallan ilmoittamisen vaikeuteen voivat vaikuttaa myös uhrin alistaminen sekä uhrin käsitys tilanteesta niin, että hän olisikin sopinut lähisuhdeväkivalta tilanteet jo tekijän kanssa. Tulokset ovat hyvin samansuuntaiset artikkelin kanssa. Haastateltavat kertoivat muun muassa, että tapahtumien sijoittuminen pitkälle aikavälille sekä uhrien alistaminen ovat seikkoja, mitkä lisäävät näytön vaikeuksia esitutkintavaiheessa. Mielestäni tämä havainto velvoittaa poliisia olemaan entistä tarkempi lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tämä puoltaa myös asianomistajan avun piiriin saattamista ja siihen kannustamista, jotta väkivalta saadaan loppumaan.

Vaikka lähisuhteen vaikutuksista seksuaaliväkivaltaan suurimpana tekijänä todettiin alistaminen, liittyy tapauksiin voimakkaasti myös vallankäyttö. Haastatteluissa seksuaaliväkivallan sekä lähisuhteissa tapahtuvan seksuaaliväkivallan koettiin olevan osa tekijän vallankäyttöä. Vallankäytön on todettu myös olevan yksi merkittävimmistä syistä seksuaaliväkivaltaan myös lähisuhteiden ulkopuolella (Virta & Ylikomi, 2008, 147, viitattu teoksessa Maaranen, 2024). Vallankäytön seurauksena on todettu, että uhri vaikenee helpommin kokemuksistaan (Virta & Ylikomi, 2008, viitattu teoksessa Natasa, 2014, 2-3). Näin totesivat myös haastateltavat. Näiden havaintojen tulisi myös

ohjata poliisin toimintaa entistä aktiivisempaan lähisuhdeväkivalta tapausten paljastamiseen aivan kuten näytön vaikeudet.

Viimeisestä kahdesta tutkimuskysymyksestä pääluokiksi muodostui avoimuus ja poliisilähtöisyys. Havaintojen tekeminen uhrin käytöksestä toi haastatteluissa hyvin erilaisia näkemyksiä. Haastattelvat olivat samaa mieltä siitä, että uhrin reaktiot ovat yksilöllisiä, mutta esimerkiksi gynekologin vastauksessa korostui käytöksestä tehtyjen havaintojen merkitsemättömyys. Hänen mukaansa uhrin käytökseen ei pitäisi kiinnittää huomiota vaan keskittyä siihen, mitä uhri kertoo. Poliisin näkemys asiaan oli, että kohtaamisessa tulisi kiinnittää huomiota ulkoisiin tekijöihin, eli esimerkiksi vaatetukseen ja siihen, täsmääkö uhrin kerronta poliisin tekemiin havaintoihin. Yläluokkien muodostaminen oli eroavaisten vastausten pohjalta hieman haastavaa, mutta yksilöllisyys, ulkoisten merkkien luotettavuus sekä kertoman vertailu havaintoihin kuvaavat hyvin sitä, miksi pääluokaksi saatiin avoimuus.

Avoimuudella pyritään siihen, että uhrin asia kuunnellaan sellaisena, kun hän sen kertoo, ilman ennakko olettamuksia. Ulkoisen olemuksen ei saa antaa vaikuttaa siihen, kuinka uhrin tarina kuuluu. Uhrista sekä olosuhteista tehdään samalla havaintoja, jotka poliisi yhdistää kerrontaan ja tekee päätelmänsä tapahtumien todellisesta kulusta vasta tämän jälkeen. Havaintojen tekemisessä ei kuitenkaan tule keskittyä liikaa siihen, kuinka uhri käyttäytyy.

Edellä mainittua toimintamallia tukee se, että poliisissa päästäisiin eroon ideaalin uhrin stereotyyppiä, mikä voi ohjata liikaa poliisia kohtaamistilanteissa (Åberg, 2019). Huhta (2022) ottaa lisäksi kantaa siihen, ettei uhrien kokemuksia tule vertailla. Kun poliisi kohtaa uhrin avoimesti sellaisena kuin uhri on, voidaan päästä lähemmäksi faktoihin perustuvaa tulkintaa, ilman poliisin omia ennakko oletuksia. Avoimuutta kohtaamisen lähtökohtana korostetaan myös sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille luodussa PLISSIT-mallissa (Vuola 2003). Avoimuudelle on siis todellakin paikkansa myös poliisitoiminnassa.

Tällainen edellä kuvattu avoimuus vaati poliisilta paljon. Haastatteluissa etenkin gynekologin ja poliisin näkemykset havaintojen tekemisestä olivat eriävät. Poliiseille opetetaan tekemään havaintoja ympäristöstä sekä heidän asiakkaistaan. Tietyillä tavoin tämä vaatimus liittyy myös poliisille asetettuihin vaatimuksiin rikosten selvittämisestä ja esitutkinnassa selvitettävistä asioista (ETL 1:2§). Tämä näkyi myös poliisin vastauksessa. Gynekologin vastauksessa korostui puolestaan uhrin käytöksestä tehtyjen havaintojen merkitsemättömyys kohtaamisessa. Hän perusti vastauksensa tutkittuun tietoon, mitä tukee myös tämän tutkimuksen teoriaosuudessa uhrin käyttäytymistä käsittelevä osio (Ask, 2009). Poliisin avoimuuden vaativuuteen voi vaikuttaa myös työssä saadut kokemukset tietyllä tavalla käyttäytyvistä asiakkaista. Uskon, että kokemusten karttuessa, poliisin on entistä enemmän keskityttävä, valmistautumisesta lähtien, avoimeen kohtaamiseen.

Poliisilähtöisyys jatkotuen tarjoamisessa muodostui pääluokaksi hyvin selkeästi. Haastatteluissa korostui poliisin aloite avun tarjoamisesta esimerkiksi yhteystietojen välittäjänä sekä kyydin tarjoajana oikeustieteellisiin tutkimuksiin. Tämä havainto on erityisen hyvä, koska poliisikoulutuksessa opetetaan tarjoamaan tukea rikoksen uhreille juurikin kyseisellä tavalla. Haastatteluun osallistunut poliisi muistutti heidän olevan palveluammatissa, milloin jatkoavun tarjoaminen täytyy niin sanotusti ”kuulua pakettiin”, kun uhri kohdataan. Olen asiasta samaa mieltä. Uhrin ollessa haavoittuneessa tilanteessa, ei poliisilta vaaditut toimenpiteet jatkoavun varmistamiseksi vaadi paljoa.

Poliisi on lisäksi henkilö, joka tietää uhrin oikeuksista mahdollisen esitutinnan aikana ja näistä oikeuksista kertominen voi helpottaa uhrin käsitystä alkavasta esitutkinta prosessista. Poliisilähtöisyys on hyvä lähtökohta avulle myös siksi, että uhri varmasti löytää ammattiavun piiriin ja uhrilla on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa apuun. Gynekologi painotti etenkin valinnanvapautta jatkoavun tarjoamisessa. Pakkohan ei kenenkään ole ottaa apua vastaan, vaikka se hyvänä koettaisiinkin. Poliisin roolista avun tarjoajana puhutaan harvassa lähteessä suoraan. Koen, että poliisi kuuluu tähän useassa lähteessä mainittuun ammattilaisten joukkoon, jotka tarjoavat apua rikoksen uhrille.

Uhri voi kärsiä, kokemuksensa mukaan, dissosiativisesta muistinmenetyksestä. Tämä tarkoittaa, että uhri voi menettää traumaattiseen kokemukseen liittyen esimerkiksi lähimuistinsa. Muistinmenetyks voi olla myös pidemmältä ajanjaksolta tai koskea uhrin identiteettiä. (Socada, 2020.) Tutkimuksessa ei otettu kantaa uhrin muistin menetykseen, mutta ihmisten reaktioiden vaihdellessa traumaattiseen kokemukseen, voitaisiin uhrin muistin tueksi antaa avustusjärjestön esite tai itse tehty yhteystietolomake, mistä selviää, mihin tahoon uhri voi olla yhteydessä ja mitkä hänen oikeutensa ovat. Haastatteluissa poliisi kertoi tästä mahdollisuudesta. Tämä olisi hyvä lisä poliisin toimintaan jatkoavun kannalta, jos uhri esimerkiksi kieltäytyy kaikesta muusta avusta.

Merkittävimpänä havaintona tutkimuksesta pidän sitä, että kohtaaminen on hyvin poliisista riippuvaista. Poliisi voi omalla ammattitaidolla, inhimillisyydellä ja avoimuudella vaikuttaa siihen, kuinka kohtaaminen tulee onnistumaan. Tutkimuksessa kävi ilmi, ettei uhri juuri välitä siitä, millainen henkilö poliisi on, kunhan uhria kuunnellaan ja kohdellaan inhimillisesti. Olisiko tämän havainnon pohjalta aika muuttaa käsityksiä ja toimintatapoja uhrin kohtaamisessa? Jokaista poliisia tulisi kannustaa, henkilökohtaisiin ominaisuuksiin katsomatta, kohtaamaan uhrin. Tämä tulisi tehdä tilanteesta riippumatta ja sysäämättä heitä eteenpäin niin sanotusti ”osaavammalle” poliisille. Tämän tutkimuksen havainnot antavat jokaiselle poliisille tähän mahdollisuuden.

5.2 Tutkimusprosessi

Tutkimuksen toteutuksessa voi havaita tutkijan kokemattomuuden tieteellisen tutkimuksen tekemiseen. Etenkin aineistonkeruuvaiheessa sekä analysointivaiheessa tehtiin useita virheitä. Suurimmat kompastuskivet olivat tutkimuskysymyksiin pohjautuvien haastattelukysymysten tekeminen ja niiden tiivistäminen. Koen, että samaan tulokseen olisi päästy vähemmällä määrällä haastattelukysymyksiä, jos niillä olisi viitattu vielä tarkemmin tutkimuskysymyksiin. Haastattelukysymykset olivat myös osittain väärin muotoiltuja, koska niissä puhuttiin osittain seksuaalirikoksista, kun tarkoitus on ollut käyttää käsitettä seksuaaliväkivalta. En usko tällä kuitenkaan olleen suurta merkitystä tulosten kannalta, koska kyseessä ovat lähes samaa tarkoittavat asiat. Haastattelutilanteet olisivat olleet antoisampia, jos olisin päässyt haastattelemaan tutkimukseen osallistuneita samaan tilaan. Puhelinhaastatteluilla sekä sähköpostihaastattelulla päästiin mielestäni kuitenkin hyvään lopputulokseen, koska haastateltavat osoittivat olevansa kiinnostuneita tutkimukseen osallistumisesta.

Analyysivaiheessa konkreettisten menetelmäesimerkkien puute loi haasteita, ja analysointivaihe olikin pisin osio koko prosessista. Analysointi onnistui sinänsä hyvin perehtymällä perusteellisesti tutkimuskirjallisuuteen sisällönanalyysistä. Tutkimustuloksien käsittelyssä huomasin, etteivät kaikki tutkimuskysymykseni koskettaneet poliisin toimintaa kohtaamistilanteissa, eivätkä tuloksienkaan siten koskeneet suoraan tutkimukseni aihetta. Olen lopputulokseen kaikesta huolimatta tyytyväinen, koska sain lopputuotteena luotua aiheen ympärille teoreettiset käsitteet, mikä oli sisällönanalyysin tavoite.

Tuloksien analyysi on pyritty tekemään mahdollisimman läpinäkyvästi ja selkeästi. Analyysi on yhden ihmisen tekemä, mutta läpinäkyvällä analyysillä voitaneen todeta, että monia muita mahdollisia tuloksia ei analyysin lopputuotteena olisi pystynyt tulemaan. Olen perustellut jokaisen teoreettisen käsitteen, mikä voi lisätä lukijan luottamusta tutkimuksen tuloksiin. Analyysin vaiheista pelkistäminen on vaihe, minkä koen olleen yksi haastavimmista vaiheista koko tutkimusprosessissa. Tämä vaihe on voinut vaikuttaa myös eniten lopputuloksiin, koska haastatteluaineistoa on karsittu runsaasti tässä vaiheessa. Tästäkin huolimatta luulen, että lopputulos olisi ollut suurimmilta osin samanlainen, vaikka joku muu tekisi pelkistämisen.

Tutkimukseen haastateltujen asiantuntijoiden kokemus seksuaalista väkivaltaa kokeneiden uhrien kanssa työskentelystä on mittava. Asiantuntijoiden vastauksien luotettavuutta arvioitaessa, heidän kokemuksensa on sen puolella, että vastausten paikkaansa pitävyyttä ei tarvitse epäillä. Teoria on myös haastateltavien vastausten puolella eli haastattelujen vastaukset ja teoria kertovat tutkimuksen aiheesta hyvin paljon samaa.

Haastattelun pyytäminen kentällä työskenteleviltä poliiseilta olisi voinut vaikuttaa tuloksiin. Luulen, että vastaukset olisivat suppeampia ja laajempi näkemys aiheesta olisi jäänyt puuttumaan. Kentällä työskentelevillä poliiseilla kohtaamiset eivät ole jokapäiväisiä ja osalla niitä ei uralla tule vinkaan montaa. Tämä huomioon ottaen, olisi myös ollut suurempi riski saada haastattelu kentällä toimivalta poliisilta, jolla kokemus on vähäinen. Rikostutkinnan puolella työskentelevällä poliisilla koin olevan asiantuntemusta paremmin siitä, mitä vaatimuksia kentällä toimiville poliiseille on kohtaamistilanteissa. Kentällä työskentelevät poliisit lähtökohtaisesti tekevät alustavan puhutuksen uhrille, eli kohtaavat uhrin ensimmäisenä. Alustavan puhutuksen jälkeen rikosprosessi etenee rikostutkinnan puolelle.

Tulokset olisivat voineet olla erilaiset myös, jos tutkimukseen olisi haastateltu seksuaaliväkivallan uhreja asiantuntijoiden sijaan. Koin tämän ongelmallisena tutkimuksen suunnitteluvaiheessa. Vapaaehtoisen uhrin löytäminen olisi voinut olla aikaa vievää. Asiantuntijat löysin helposti, koska jo suunnitteluvaiheessa tiesin, millaisia asiantuntijoita haluaisin tutkimukseeni haastatella. Lisäksi kokemukset olisivat voineet erota uhrien välillä huomattavasti enemmän kuin asiantuntijoiden välillä. Erot eivät vastauksissa haittaa, mutta liian eroavista vastauksista olisi ollut vaikea suorittaa lopullista analyysia. Asiantuntijoilla on myös vuosien kokemus seksuaaliväkivallan uhrien kohtaamisesta. Uhrin kokemus taas voi olla yksittäinen kohtaaminen poliisin kanssa. Tästä syystä otanta uhreja haastatellessa olisi pitänyt olla isompi kuin asiantuntijahaastatteluissa. Haastattelutilanteet olisivat voineet myös olla minulle liian haastavia uhrien kanssa. Tämänhetkisellä ammattitaidolla asiantuntijan haastattelu tuntui sopivammalta vaihtoehdolta.

Tutkimuksessa on otettu kantaa seksuaaliväkivallan historiaan sekä sen nykytilaan. Tämä ei suoraan liity siihen, miten poliisin tulisi kohdata seksuaaliväkivallan uhri, mutta se näyttää, minkä suuntaisia asenteet yhteiskunnassa ovat olleet seksuaaliväkivaltaan liittyen ja millaisia asenteita nykyisin esiintyy. Havainnot olivat huolestuttavia historian sekä nykytilan osalta. Seksuaalirikoslain historia on hyvin lyhyt, vaikka seksuaaliväkivaltaa on esiintynyt oletettavasti yhtä kauan kuin muutakin väkivaltaa. Etenkin lähisuhteissa tapahtuvien seksuaaliväkivallan tekojen kriminalisointi tuoreus hämmästyttää. Voiko seksuaaliväkivallan kriminalisoinnin lyhyestä historiasta johtua myös asenteet seksuaaliväkivaltaa kohtaan? Vaikka huomaan jo asenteiden muuttuneen oman elämäni aikana, on asenteiden muutos yhteiskunnan tasolla hidas prosessi.

Koen, että lähisuhteessa tapahtuvan seksuaaliväkivallan tutkiminen ja esille nostaminen ilmiönä olisi tarpeellinen, koska läheisen tekemä seksuaalinen väkivalta on seksuaaliväkivallan muodoista toiseksi yleisin (Attila ym., 2023, 65). Tämän lisäksi lähisuhdeväkivallan koetaan olevan piilorikollisuutta (Fagerlund, 2023, 31; Liimatainen & Rantaeskola, 2022, 9). Seksuaaliväkivallan kokeminen on nykypäivänä nostettu mediassa puheenaiheeksi enemmän muun muassa Me too -kampanjan tavoin, jonka voisi kuvitella nostaneen ilmoitusten määrää koetusta seksuaaliväkival-

lasta. Voisiko olla mahdollista, että lisätutkimuksilla ja lähisuhteissa koetun seksuaaliväkivallan pinnalle nostamisella kävisikin niin, että kyseisestä seksuaaliväkivallan muodosta tulisikin yleisempää, kuin mitä muut seksuaaliväkivallan muodot ovat?

5.3 Jatkotutkimustarpeet

Tässä työssä ei otettu huomioon asianomistajan suojeluun liittyviä toimenpiteitä. MARAK-haastattelulomake sekä poliisihallituksen ohje lähisuhdeväkivallasta (2020) velvoittavat molemmat tekemään lähisuhdeväkivalta tapauksissa suojelun tarpeen arviointia. Tämän suojelun toteutumista olisi hyvä tutkia, koska etenkin lähisuhteessa tapahtuvan seksuaaliväkivallan on koettu olevan uhrilleen haitallista verrattuna muuhun lähisuhdeväkivaltaan (Attila ym., 2021, 68).

Haastatteluissa esiin nousi mahdollinen raiskausmyyttien vaikutus uhrin kohtaamiseen. Näiden raiskausmyyttien esiintyminen poliiseilla olisi hyvä tutkimuskohde, koska ne voivat vaikuttaa haitallisesti poliisin ja uhrin kohtaamiseen. Tutkimuksessa ilmenneet pääluokat voivat ohjata poliisin toimintaa uhrin kohtaamisessa, mutta tutkimuksessa ei otettu kantaa siihen, millaiset poliisien todelliset valmiudet olisivat näiden pääluokkien mukaiseen kohtaamiseen. Valmiuksien kartoittaminen toisi tutkimukselle lisäarvoa. Näin ymmärrettäisiin, onko esimerkiksi aiheen kouluttaminen poliisille tarpeen vai ovatko poliisit sillä tasolla, että tutkimuksessa ilmenneet pääluokat otetaan kohtaamisissa jo nykyisin huomioon.

5.4 Lopuksi

Tekoprosessin aikana on ollut hienoa huomata, kuinka paljon tutkimuksia aiheen ympärillä on tehty. Ohjeita uhreille ja tekijöille on luotu paljon heidän tukemiseen sekä väkivallasta irti pääsyyn. Viranomaisiakin ohjeistetaan hyvin lähisuhdeväkivalta tapauksien paljastamiseen ja tutkimiseen erilaisten ohjeiden ja tutkimusten avulla. Tämäkin tutkimus on yksi niistä. Voisi todeta, että kaikkia, jotka liittyvät lähisuhdeväkivaltaan asianosaisena tai viranomaisena on tällä saralla kehoitettu osallistumaan lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn.

Tästä huolimatta asiaan perehtyessäni olen saanut kerta toisensa jälkeen ihmetellä, miksi arviot lähisuhdeväkivalta tapauksista ovat määrittään niin suuria ja ilmoitukset poliisille niin vähäisiä? Mikä ajaa niin ison osan ihmisistä kaltoin kohtelemaan läheisiään seksuaaliväkivaltaa käyttämällä? Jos käytössämme on laajasti tietoa kyseisestä ilmiöstä, miksi vaikuttavuus ongelmaan tuntuu kuitenkin niin mitättömältä? Lähisuhdeväkivalta ja siihen liittyvä seksuaaliväkivalta ovat koko yhteiskuntaa koskeva ilmiö eikä kenenkään tulisi ummistaa niiltä silmiään.

LÄHTEET

Alastalo, M. Vaittinen, T. Åkerman, M. 2017: Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere, Vastapaino.

Ask, K. 2009: A Survey of Police Officers' and Prosecutors' Beliefs About Crime Victim Behaviors.

Artikkeli. Luettavissa:

<https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=3b167f110aca1a8bd78dd996bc06ee81a9d4f69f> Luettu: 14.5.2024.

Attila, H. & Haapakangas, K. & Keski-Petäjä, M. & Lipasti, L. & Pietiläinen, M. & Saari, J. 2023: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 – Loppuraportti. Helsinki, Tilastokeskus.

Bildjuschkin, K. & Ewalds, H. & Hietämäki, J. & Kettunen, H. & Koivula, T. & Mäkelä, J. & Nipuli, S. & October, M. & Peltonen, J. & Siukola, R. 2019: Valtakäsitteiden sanasto. Helsinki, Terveystieteiden tutkimuskeskus.

Fagerlund, M. 2023: RIKOSPROSESSIN PORTINVARTIJAT, Lähisuhdeväkivallan rikosluonteen rajanveto poliisin puuttumisen näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Valtiotieteen tiedekunta. Väitöskirja.

Harjumaa M. 2022: Lähisuhdeväkivalta jää usein pimentoon terveydenhuollossa – tutkija: Siitä kannattaisi kysyä samalla tavalla kuin alkoholista. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-12429284> Luettu: 10.3.2024.

Huhta, J. 2021: Virkapukuiset kohtaajat – Auttava kohtaaminen poliisin työssä. Helsingin yliopisto. Pro gradu.

Joukanen T. 2023: Hälyttävä tieto lähisuhdeväkivallasta: joka kolmas suomalaisnainen on uhri. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20046749> Luettu: 10.3.2024.

Juuti, P. & Puusa A. 2020: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus.

Kolehmainen, S. 2020: Luottamus poliisiin syntyy kohtaamisissa. Blogi-kirjoitus. Luettavissa: <https://poliisi.fi/blogi/-/blogs/luottamus-poliisiin-syntyy-kohtaamisissa> Luettu: 29.4.2024.

Launis, M. 2018: Tästä saa puhua! : seksuaalista väkivaltaa suomessa. Helsinki, S&S.

Lidman, S. 2015: Väkivaltakulttuurin perintö. Helsinki, Gaudeamus.

Liimatainen, M. & Rantaeskolä, S. 2022: Toiminnallinen käsikirja lähisuhdeväkivallastaan puuttumiseksi ja ennalta estämiseksi. Helsinki, Poliisihallitus.

Maaranen, A. 2024: Seksuaaliväkivaltaa kokeneen kohtaaminen ja hoito - Opaslehtinen sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoille. Karelia-Ammattikorkeakoulu. AMK-Opinnäytetyö.

Mannoja, E. 2022: Seksuaalirikoksen uhrin kohtaaminen hoitotyössä. Laurea-ammattikorkeakoulu. AMK-opinnäytetyö.

Moliin, P. 2022: Lautamiehet äänestivät tuomarin kumoon: Naista ei raiskattu, koska pystyi esiintymään tv-sarjassa. Luettavissa: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008796239.html> Luettu: 3.5.2024.

Natasa, M. 2014: Selviytyjät-ryhmän vaikutus seksuaalista hyväksikäyttöä ja/tai väkivaltaa kokeneiden naisten toipumiseen. Tampereen ammattikorkeakoulu. AMK-Opinnäytetyö.

Nurmo, S. 2023: Vaitonaiset : Kirja suomalaisesta lähisuhdeväkivallasta. Jyväskylä, Atena.

Ojala, T. 2022: Seksuaalirikokset. Helsinki, Editat.

Poliisihallitus. 2020: Poliisin toiminta perhe- ja lähisuhdeväkivallan sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa. Helsinki, Poliisihallitus.

Poutiainen, 2024: Raiskauksen kokeneelle miehelle olisi tarjolla apua, mutta harva tietää siitä – tällainen on seri-keskus. Luettavissa: <https://yle.fi/a/74-20078691>

Rikosuhripäivystys. 2024: Kenelle palvelut on tarkoitettu? Luettavissa: <https://www.riku.fi/palvelut/> Luettu: 15.5.2024.

Siltala, H. & Hisasue, T. & Hietämäki, J. & Saari, J. & Laajasalo, T. & October, M & Laitinen, H. Raitanen, J. 2022: Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset. Helsinki, Valtioneuvoston kanslia.

Siivonen, M. 2022: Miten seksuaalirikoksen uhri oikeasti käyttäytyy? Asiantuntija kertoo kaksi väärää uskomusta, jotka usein liitetään seksuaalirikoksiin. Luettavissa: <https://www.is.fi/menaiset/ilmiot/art-2000008874444.html> Luettu: 15.5.2024.

Socada, L. 2020: Dissosiativinen muistinmenetys. Luettavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00362> Luettu: 15.5.2024.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2023: Seksuaaliväkivalta. Luettavissa: https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot/seksuaalivakivalta#Seksuaaliv%C3%A4kivaltaa_ja_h%C3%A4irint%C3%A4%C3%A4_koskeva_lains%C3%A4d%C3%A4nt%C3%B6 Luettu: 29.3.2024.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2023: Ohjeita työntekijälle seksuaaliväkivallan uhrin kohtaamiseen. Luettavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/tyon-tueksi/ohjeita-tyontekijalle-seksuaalivakivallan-uhrin-kohtaamiseen> Luettu: 29.4.2024.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2024: Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille. Luettavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/apua-ja-palveluja/seri-tukikeskus-seksuaalivakivallan-uhreille> Luettu: 15.5.2024.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2023: MARA – Moniammatillinen riskin arviointi. Luettavissa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/tyon-tueksi/marak-moniammatillinen-riskinarviointi> Luettu: 16.5.2024.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos: MARAK-riskiarviointilomake. Helsinki, Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

Mitä on seksuaaliväkivalta? Artikkel. Terveyskylä 19.5.2024. Luettavissa: <https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaalivakivalta/mita-on-seksuaalivakivalta>

Tilastokeskus. 2023: Väkivallan kokemukset väestössä yleisiä: naiset kohtaavat usein toistuvaa ja vakavaa, miehet kertaluonteista väkivaltaa. Luettavissa: <https://www.stat.fi/uutinen/vakivallan-kokemukset-vaestossa-yleisia-naiset-kohtaavat-usein-toistuvaa-ja-vakavaa-miehet-kertaluonteista-vakivaltaa> Luettu: 20.3.2024.

Tilastokeskus. 2024: Ilmoitettujen ryöstörikosten määrä kasvoi 17,9 % vuonna 2023. Luettavissa: <https://www.stat.fi/julkaisu/cln31ds0z94rs0cutr13fhemu> Luettu: 27.3.2024.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2018: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki, Tammi.

Vilkka, H. 2021: Tutki ja kehitä. Jyväskylä, PS-kustannus.

Vuori, J. 2021: Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere, Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu: 18.5.2024.

Yli-Räisänen, H. 2019: Miten parisuhde väkivalta haastaa poliisia työssään? Rikosuhripäivystyslehti 2/19. Helsinki, Printmix Oy. Luettu: 18.5.2024.

Åberg L. 2021: Hyvin sanottu: Uhrilla on oikeus kunnioittavaan kohtaamiseen. Luettavissa: <https://yle.fi/aihe/a/20-10001698> Luettu: 18.3.2024.

Åberg, L. 2018: Ammattilaisten käsityksiä rikoksen uhrin käyttäytymisestä. Luettavissa: <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/riku-lehti/riku-lehti-1-2018/ammattilaisten-kasityksia-rikoksen-uhrin-kayttaytymisesta/> Luettu: 14.5.2024.

LIITE 1: SAATEKIRJE

ARVOISA VIESTIN SAAJA

Olen tekemässä Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyötä Poliisi (AMK) -tutkintoon liittyen, minkä aiheena on ”Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalista väkivaltaa lähisuhhteessa kokenut uhri?”. Tutkimusta varten tarvitsen asiantuntijahaastattelun seksuaalirikosten parissa työskentelevältä henkilöltä. Tutkimussuunnitelman ohessa on haastattelun kysymysrunko, mikä voi vielä ennen haastattelua tarkentua, mutta kysymykset pysyvät saman aiheisina.

Tutkimus tehdään henkilökohtaisena haastatteluna ja toivon, että pääsen sopimaan kanssanne haastattelu ajan mahdollisimman pian. Minun yhteystietoni löytyvät viestin alaosasta ja minuun voi ottaa yhteyttä, jos teillä on jo sopiva aika haastattelulle valmiina.

Haastattelussa on tarkoitus käsitellä vain julkisiksi määriteltyjä aiheita. Teidän henkilötietojanne tullaan käsittelemään luottamuksella eikä niitä tulla julkaisemaan tutkimuksen yhteydessä. Haastattelun kysymykset ovat sellaisia, ettei niistä voida yksilöidä henkilöitä ketkä siihen vastaavat. Haastattelussa ei myöskään käsitellä kenenkään muun henkilötietoja. Aineiston keruun ja käsittelyn jälkeen henkilötietonne poistetaan tutkimuksen tekijän toimesta ennen tutkimuksen julkistamista.

Tutkimuksesta ja haastattelusta lisätietoja voi kysyä alla olevista yhteystiedoista.

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen

Eetupekka Kojo, Tutkija

LIITE 2: HAASTATTELUPOHJA

Tämä haastattelu liittyy Eetupekka Kojon opinnäytetyöhön ”Kuinka poliisin tulisi kohdata seksuaalista väkivaltaa lähisuhteessa kokenut uhri?”. Haastattelun tarkoituksena on syventää tietoa seksuaalirikoksen uhrin kohtaamiseen ja siihen, kuinka ottaa huomioon tilanne, missä epäilty seksuaalirikos on tapahtunut lähisuhteessa olevien henkilöiden välillä.

1. Kerro työstäsi seksuaalirikosten uhrien kanssa
2. Kuvaile, millaisia erityispiirteitä seksuaalirikoksilla on uhrin näkökulmasta. Eli esimerkiksi kuinka seksuaalista väkivaltaa kokeneet uhrin eroavat muunlaista väkivaltaa kokeneista uhreista.
3. Kuvaile, millaisia erityispiirteitä on lähisuhteissa tapahtuvassa seksuaalirikoksessa.
4. Mitä poliisin tulisi ottaa huomioon toiminnassaan ennen mahdollisen seksuaalirikoksen uhrin kohtaamista?
5. Millaisia havaintoja poliisin täytyy tehdä vallitsevista olosuhteista sekä uhrista ennen uhrin kohtaamista?
6. Kuinka poliisin tulisi kommunikoida uhrin kanssa ja kuinka poliisin tulisi käyttäytyä tilanteessa?
7. Mitä uhrin käytöksessä/puheessa poliisin tulisi ottaa huomioon kommunikoinnin aikana?
8. Kuinka poliisin tulisi selvittää epäiltyjen rikosten tunnusmerkistötekijät uhrilta?
9. Millaisia tukitoimia poliisi voi tarjota uhrille? Miten poliisin tulisi tarjota edellä mainittuja tukitoimia uhrille?